Talousennuste

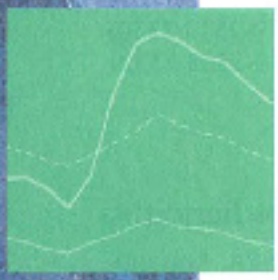

Julkaisuvapaa
25.3.2015 klo 10.00

Talousennuste vuosille 2015–2016

Suomen julkisen talouden alijäämä alle kolmeen prosenttiin ilman uusia menoleikkauksia

Ennusteryhmä

Seija Ilmakunnas
Mari Kangasniemi
Eero Lehto
Sakari Lähdemäki
Heikki Taimio

Lisätietoja

Ennustepäällikkö
Eero Lehto
puh. (09) 2535 7350

Tiedottaja
Heikki Taimio
puh. (09) 2535 7349

PALKANSAAJIEN TUTKIMUSLAITOS

Talousennuste vuosille 2015–2016

Suomen julkisen talouden alijäämä alle kolmeen prosenttiin ilman uusia menoleikkauksia

Suomen bruttokansantuote supistui viime vuonna 0,1 prosenttia, kun euroalue kasvoi samaan aikaan 0,9 prosenttia. Viime vuoden viimeisellä neljänneksellä bkt supistui edellisestä neljänneksestä 0,4 prosenttia. Talouden taantuma heikensi julkisen talouden rahoitusasemaa edelleen. Julkisyhteisöjen alijäämä nousi alustavan arvion mukaan 3,4 prosenttiin suhteessa bkt:en ja enimmäistä kertaa sitten vuoden 1996 yli Euroopan vakaus- ja kasvusopimuksen 3 prosentin kynnysarvon.

Tarve tasapainottaa julkinen talous on nousemassa tärkeimmäksi lähiajan tavoitteeksi. Suurin riski näissä pyrkimyksissä on liiallinen äkkijarrutus. Palkansaajien tutkimuslaitoksen ennusteessa arvioidaan, että julkiset menot – mukaan lukien sosiaalimenot – kasvavat ensi vuonna reaalisesti 0,7 prosenttia. Julkiset kulutusmenot kasvaisivat vain 0,1 prosenttia. Kokonaisveroasteen arvioimme nousevan vuoden 2015 44,2 prosentista 44,4 prosenttiin vuonna 2016. Oletettu kireähkö finanssipolitiikka ja talouskasvun voimistuminen painaisivat julkisen talouden alijäämän tänä vuonna 2,8 prosenttiin suhteessa bkt:en viime vuoden 3,4 prosentista. Ensi vuonna alijäämän bkt-suhde alenisi 2,2 prosenttiin.

Jos julkisia menoja leikattaisiin ensi vuonna lisää 2,1 miljardia euroa, noin yksi prosentti bkt:sta, bkt:n arvioitu kasvuvauhti alenisi 1,6 prosentista 0,6 prosenttiin (laskelman perustana olevasta kerroinoletuksesta ks. Liite 1). Kyseinen politiikan kiristys heijastuisi myös työmarkkinoille. Luonnehdittu leikkaus vähentäisi työllisten määrää arviolta noin 24 000 henkilöllä jo ensimmäisenä vuonna. Menojen 2,1 miljardin leikkaus vähentäisi kerroinvaikutusten jälkeen veroja niin, että julkiseen talouteen kertyisi enintään 1,3 miljardin säästöt. Tämän seurauksena julkisen alijäämän suhde bkt:en supistuisi 0,6 prosenttiyksikköä. Tällaista lisäkiristystä voidaan pitää ylireaktiona. Toimenpiteen hinta työllisyyden heikkenemisen muodossa olisi liian suuri.

Palkansaajien tutkimuslaitos ennustaa, että Suomen bkt kasvaa tänä vuonna 0,8 prosenttia ja ensi vuonna 1,6 prosenttia. Tämän vuoden osalta ennustetta on alennettu 0,2 prosenttiyksikköä lähinnä näköpiirissä olevan Suomen Venäjä-viennin voimakkaan supistumisen vuoksi.

Eurooppa on lähtenyt kasvuun

Euroalue selvisi viime vuoden keskivaiheen notkahduksesta, kun talouskasvu taas nopeutui vuoden loppua kohti. Euroalueen bkt kasvoi viime vuonna 0,9 prosenttia ja koko EU:n bkt 1,3 prosenttia. Kansainvälisen tilanteen rauhoittuminen, euron voimakas heikkeneminen suhteessa dollariin kesän 2014 jälkeen sekä öljyn hinnan jyrkkä pudotus antoivat vauhtia Euroopan talouskasvulle viime vuoden lopulla. Myös investoinnit alkoivat elpyä.

Kun tarkastellaan euroalueen luottamusindikaattoreita, huomionarvoista on se, että vain kuluttajien ja vähittäiskaupan luottamus on vahvistunut tämän vuoden puolella. Tästä voidaan päätellä, että euron heikkenemisen vaikutus ei ole vielä vahvistanut teollisuuden luot-

Teollisuuden luottamus ja teollisuustuotanto euroalueella 2005:01–2015:02

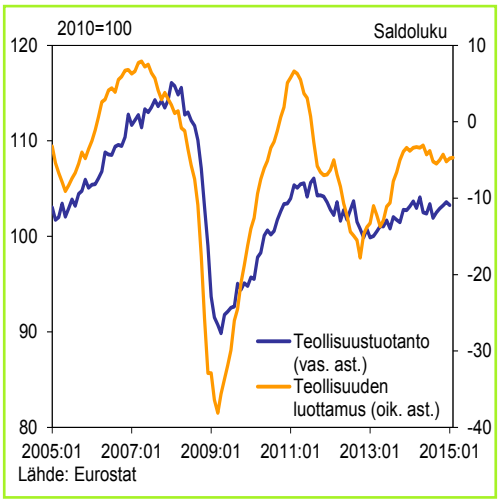

tamusta, eikä rahapolitiikan kevennys, joka alentaa markkinakorkoja ja parantaa rahoituksen saatavuutta, ole kohentanut rakentamisen näkymiä. Sen sijaan kuluttajahintojen lasku on vahvistanut reaalista ostovoimaa ja toisaalta, koska näköpiirissä on kohtuullisia palkankorotuksia, kuluttajien ja vähittäiskaupan luottamus on vahvistunut.

Tämän vuoden tammikuussa EKP päätti lisätä merkittävästi määrällistä elvytystä ostamalla myös jäsenvaltioiden joukkovelkakirjoja. Tämä päätös laski rahoituskustannuksia ja heikensi vielä lisää euroa suhteessa dollariin niin, että 20.3.mennessä euro oli heikentynyt suhteessa dollariin 22 prosenttia viimeisen 12 kuukauden aikana. Euroalueen keskimääräinen finanssipolitiikka muuttuu myös vähemmän kiristäväksi, mikä niin ikään tukee talouskasvua tänä ja ensi vuonna.

Palkansaajien tutkimuslaitos arvioi, että euroalueen bkt kasvaa tänä vuonna 1,6 prosenttia ja ensi vuonna 2,0 prosenttia. EU-alueen kasvu on kumpanakin vuonna 0,3 prosenttiyksikköä nopeampaa. Ulkomaankauppa tukee molempana vuosina Euroopan talouskasvua, mutta eniten kasvun piristymiseen vaikuttaa kotimaisen kysynnän voimistuminen. Tänä vuonna euroalueen yksityisen kulutuksen kasvu nousee viime vuoden 1,2 prosentista 1,4 prosenttiin. Ensi vuonna yksityinen kulutus kasvaa 1,8 prosenttia. Investoinnit kasvavat tänä vuonna 1,6 ja ensi vuonna 2,2 prosenttia. Myös euroalueen julkinen talous vahvistuu. Niinpä euroalueen julkisen talouden alijäämä suhteessa bkt:en laskee tänä vuonna 2,1 prosenttiin viime vuoden 2,6 prosentista. Ensi vuonna se on enää 1,8 prosenttia.

EU:ssa kasvu nopeutuu eniten uusissa jäsenmaissa. Huomionarvoista on, että Venäjän kaupasta riippuvaisten Baltian maiden ja Puolan bkt kasvaa tänä ja ensi vuonna keskimäärin 3 - 4 prosenttia. Venäjän vientiä on onnistuttu korvaamaan muulla viennillä. Toisaalta näissä ”kiinniottotalouksissa” työvoimakustannusten lähtökohtaisesti matala taso tekee mahdolliseksi palkkojen nopean noston nykyisenkin kaltaisissa talousoloissa. Palkat ovatkin nousseet Baltian maissa viimeisen vuoden aikana keskimäärin 6 prosenttia vuotta aiemmasta. Tämä on vahvistanut kotimaista ostovoimaa ja yksityistä kulutusta.

Kehittyneistä maista Saksan kasvu on edelleen vakaata ja selvästi nopeampaa kuin Suomessa. Saksan julkinen talous on myös koko ajan vahvistunut ilman, että sen on tarvinnut tehdä merkittäviä julkisen talouden leikkauksia. Italia on vasta irtautumasta taantumasta ja kamppailee yhä heikon julkisen talouden kanssa. Sen sijaan Espanjan talouskasvu on päässyt vauhtiin. Finanssipolitiikkakin on siellä selvästi keventynyt. Ranska kamppailee samantyyppisten ongelmien kanssa kuin Suomi. Kasvu on hidasta ja julkisen talouden rahoitusasema on pysynyt heikkona, minkä vuoksi julkiseen talouteen kohdistuu leikkauspaineita jo yksin kasvu- ja vakaussopimuksen velvoitteiden vuoksi.

Ruotsin bkt:n kasvu on huomattavan nopeaa - tänä vuonna 2,8 prosenttia ja ensi vuonna 3,1 prosenttia. Suurin ero suhteessa Suomeen tulee Ruotsin vahvasta kotimaisesta kysynnästä ja elvyttävämmästä finanssipolitiikasta.

EKP:n uudet operaatiot alentaneet korkoja ja euron kurssia

Euroopan keskuspankki pudotti viime syyskuussa ohjauskorkonsa ennätyksellisen alas, 0,05 prosenttiin. Sen talletuskorko on -0,2 prosenttia. Vallitsevat inflaatio-odotukset eivät anna aihetta odottaa ohjauskoron nostoa tämän ennustejakson aikana. Euroalueen lyhyet korot ovat painuneet myös aivan nollan tuntumaan, eikä niissäkään

Kuluttajaluottamus ja vähittäiskaupan myynti euroalueella 2005:01–2015:02

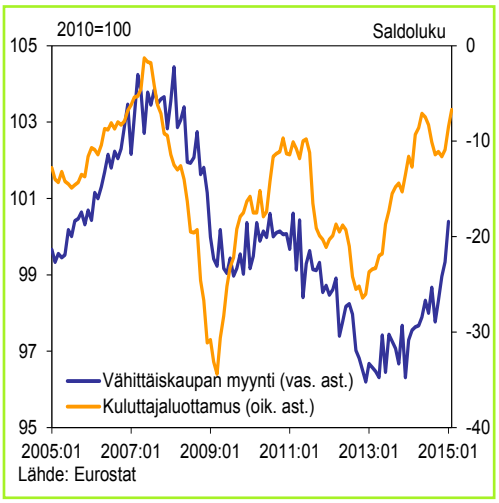

Euroalueen taloudellinen kehitys 2014–2016

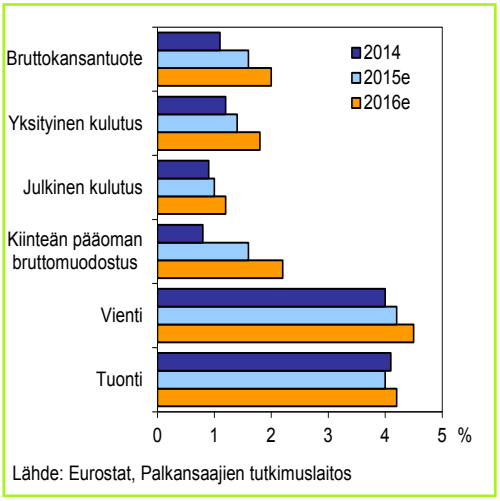

Teollisuustuotanto 2013:01–2015:01

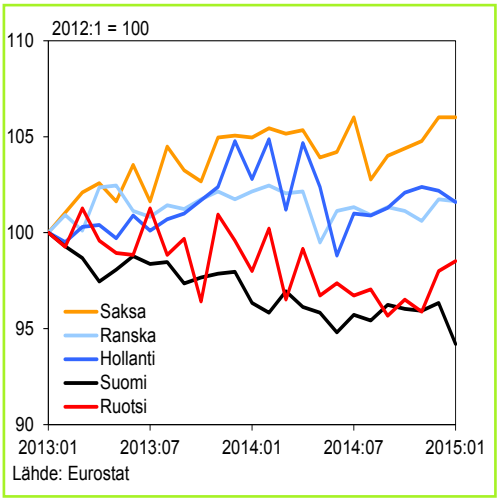

ole merkittävää käännettä odotettavissa. Tätä arviota jouduttaisiin tarkistamaan erityisesti, jos euro heikkenisi nykyisestä vielä yllättävän paljon tai jos öljyn ja muiden raaka-aineiden hinnat kääntyisivät voimakkaaseen nousuun.

EKP:n rahoitusoperaatioiden määrä ehti puolittua vuoden 2012 noin 1500 miljardin euron tasolta ennen kaikkea pankkien maksaessa takaisin niille myönnettyjä halpakorkoisia LTRO-lainoja ennen kuin keskuspankki aloitti viime syksynä kohdistetut velkapaperien ostot ja vakuudellisten lainojen ostot. Nyt maaliskuussa aloitetut, etupäässä valtionlainoihin kohdistetut kuukausittaiset 60 miljardin euron velkakirjaostot jatkuvat vuoden 2016 syksyyn asti ja tarvittaessa kauemminkin. Pankit ja muutkin sijoittajat ovat kuitenkin olleet yllättävän haluttomia luopumaan matalariskisistä sijoituksistaan, mikä on osaltaan tehostanut näiden operaatioiden vaikutuksia pitkiin korkoihin. Esimerkiksi Saksan ja Suomen 2 vuoden korot ovat painuneet negatiivisiksi. Saksan 10 vuoden korko on nyt noin 0,2 ja Suomen noin 0,3 prosenttia. Pitkien korkojen ei odoteta jatkossa nousevan mainittavasti.

Taulukko 1. Kansainvälinen talous

	Osuus maailman BKT:sta (%)	Kokonaistuotannon määrän kasvu (%)		
		2014	2015e	2016e
Yhdysvallat	16,3	2,4	2,5	2,8
Eur-19	12,0	0,9	1,6	2,0
Saksa	3,4	1,6	1,7	2,1
Ranska	2,4	0,4	1,1	1,5
Italia	1,9	-0,4	1,0	1,4
EU28	16,9	1,3	1,9	2,3
Ruotsi	0,4	2,2	2,8	3,1
Iso-Britannia	2,3	2,6	3,0	3,2
Kiina	16,5	7,4	7,0	6,8
Intia	6,8	5,8	7,0	7,5
Japani	4,5	0,6	1,0	1,0
Venäjä	3,3	0,8	-5,0	-3,0
Brasilia	2,9	0,1	0,0	1,0

Lähde: BEA, BOFIT, Eurostat, IMF, Palkansaajien tutkimuslaitos

Euroalueen deflaatio jää lyhytaikaiseksi

Yhdenmukaistetun kuluttajahintaindeksin nousu euroalueella hidastui viime vuonna keskimäärin 0,4 prosenttiin ja kääntyi vuodenvaihteessa lievästi deflaatioksi. Tärkeimmät syyt olivat energian ja ruuan halpeneminen sekä tuottajahintojen lasku. Vuositasolla näillä on jatkuva merkitys vielä useiden kuukausien ajan. Toisaalta euron huomattava heikkeneminen, rahamarkkinoiden keveneminen sekä pankkien lainanannon ja talouskasvun piristyminen alkavat vähitellen vauhdittaa inflaatiota. Myös markkinoiden inflaatio-odotukset ovat kääntyneet lievään nousuun, mutta ne ovat edelleen pitkälläkin aikavälillä (keskimäärin vuosina 2020–2025) alle EKP:n kahden prosentin inflaatiotavoitteen. Tänä vuonna inflaatiovauhti jää nollaan, ja se kiihtyy ensi vuonna yhteen prosenttiin.

Öljyn hinta romahti eikä toivu nopeasti

Raakaöljyn (Brent) keskihinta jäi viime vuonna vajaaseen 100 dollariin tynnyriltä eli liki 10 prosenttia edellisvuoden tason alapuolelle.

Ohjauskorot ja lyhyt markkinakorko 2.1.2005–20.3.2015

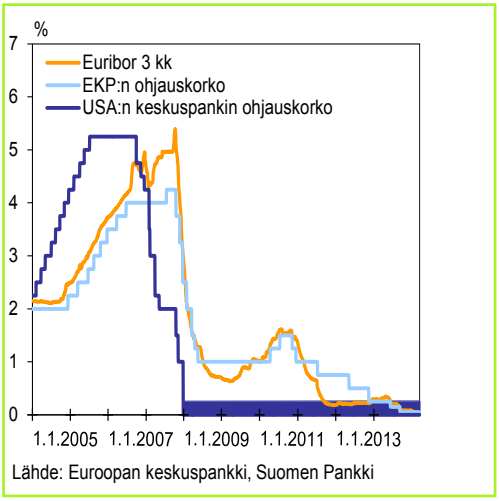

Lähde: Euroopan keskuspankki, Suomen Pankki

Valuuttakurssit 2.1.2013–23.3.2015

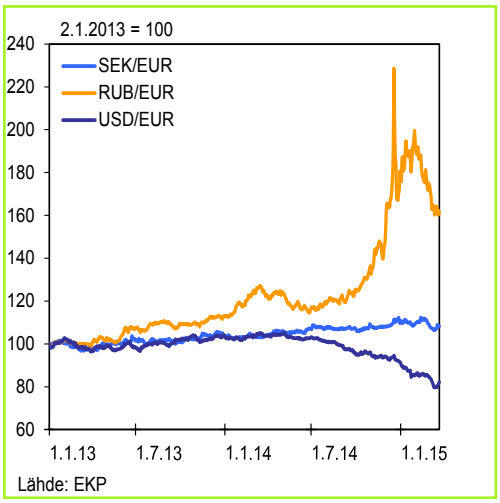

Lähde: EKP

Valtion 10 vuoden lainojen korkoja 1.1.2013–20.3.2015

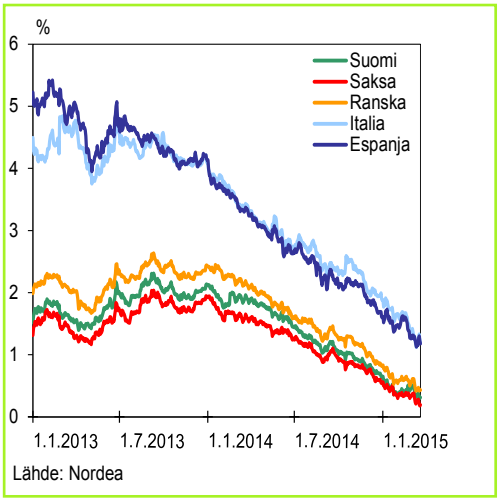

Lähde: Nordea

Vuoden toisella puoliskolla öljyn hinta laski jyrkästi ja kävi jo alle 50 dollarissa ja on nyt kohonnut noin 55 dollariin. Yllättävän alenemisen taustalla on ollut Yhdysvaltain liuskeöljytuotannon kasvu ja maailman öljyn kysynnän heikkeneminen. OPEC ja siinä erityisesti Saudi-Arabia, joka ei nyt supista tuotantoaan, tähtäävät siihen, että muut tuottajat, joiden tuotantokustannukset ovat sitä korkeammat, joutuvat leikkaamaan tuotantoaan. Matalan kannattavuuden öljyntuotantoa ajetaan nyt alas, mikä voi nostaa öljyn hintaa jo tämän vuoden lopulla. Sen ei kuitenkaan odoteta nousevan kovin merkittävästi nykytasolta seuraavien kahden vuoden aikana.

Lähinnä Kiinan ja eräiden muiden kehittyvien maiden sekä Japanin talouskasvun heikkenemisen johdosta useiden raaka-aineiden hinnat ovat alentuneet jopa kymmeniä prosentteja viime kesän tai syksyn jälkeen. Metallien hinnat ovat viime kuukausina seuranneet öljyn hintaa, mikä viittaa siihen, että taustalla on maailmantalouden kysynnän vaihtelut. Maataloustuotteiden halpenemiseen ovat vaikuttaneet myös hyvät sadot. Poikkeuksia kuitenkin on; esimerkiksi naudanlihan hinta on pysynyt lähes ennallaan ja sellun hinta on euroissa kohonnut viime kesästä liki 40 prosenttia.

Yhdysvaltojen talouskasvu jatkuu tasaisena

Viime vuonna Yhdysvaltain kokonaistuotanto kasvoi 2,4 prosenttia, suunnilleen samaa vauhtia kuin finanssikriisin jälkeisinä vuosina vuotta 2011 lukuun ottamatta. Alkuvuodesta 2015 dollarin vahvistuminen näyttää heikentävän maan vientiä ja hidastavan teollisuuden kasvua. Osittain kyse on maa- ja vesirakennusinvestointien supistumista, mikä taas liittyy öljyn- ja kaasuntuotannon alasajoon kannattamattomissa kohteissa. Myös tukku- ja vähittäiskaupassa ja etenkin asuntorakentamisessa on näkynyt hidastumista, joka on johtunut etupäässä ankarasta talvesta.

Yhdysvalloissa on yhä nähtävissä myös positiivisia kasvun aineksia. Työllisyyden jatkuvasti parantuessa ja inflaation painuttua sielläkin nollan tietämiin ja erityisesti energian halvennuttua kotitalouksien ostovoima kehittyy suotuisasti, vaikka nimellisansioiden nousu ei ole vieläkään nopeutunut. Kotitalouksien varallisuus, velanhoitokulut ja luottamus ovat hyvällä tasolla. Asuntotuotanto tulee elpymään, eikä julkiseen talouteen todennäköisesti kohdistu uusia kiristystoimia. Myös maailmantalouden elpyminen vaikuttaa positiivisesti, eikä Yhdysvaltain reaalinen kilpailukyky heikkene niin paljon kuin dollarin tähänastisesta vahvistumisesta voisi kuvitella.

Yhdysvaltain keskuspankki on antanut ymmärtää, että se aikoo aloittaa rahapolitiikan vähittäisen kiristämisen ohjauskorkonsa nostoilla. Näiden toimien aloitusajankohta on edelleen auki. Markkinoilla tämän on odotettu tapahtuvan jo kesäkuussa, mutta nyt näitä odotuksia on siirretty jonkin verran eteenpäin. Tämä tuntuu myös dollarin lievänä heikkenemisenä. Ennustamme Yhdysvaltojen talouskasvun yltävän tänä vuonna 2,5 prosenttiin ja ensi vuonna 2,8 prosenttiin.

Kiinalla on tekemistä alennetunkin kasvutavoitteen kanssa

Kiinasta tuli viime vuonna bruttokansantuotteella mitattuna maailman suurin kansantalous. Maan talouskasvu hidastui viime vuonna 0,3 prosenttiyksikköä edellisvuodesta, 7,4 prosenttiin. Hiljattain pidetyssä vuotuisessa Kansankongressin istunnossa pääministeri Li Keqiang il-

Valuuttakurssit 4.1.2010–23.3.2015

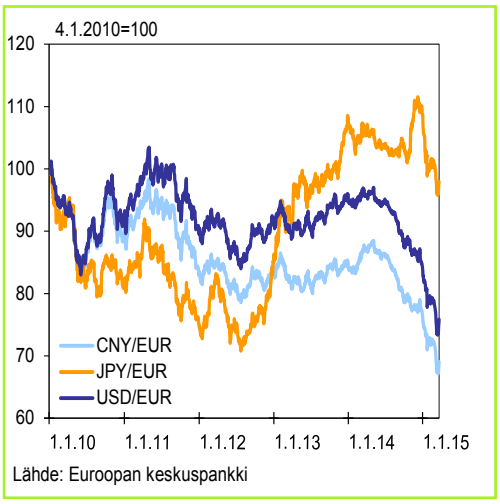

Lähde: Euroopan keskuspankki

Raakaöljyn maailmanmarkkinahinta (Brent) 2005:01–2015:02

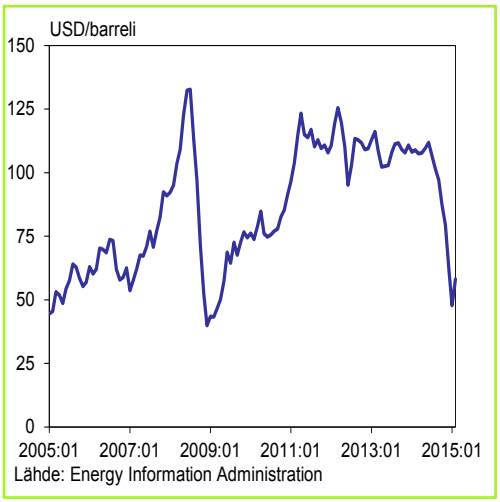

Lähde: Energy Information Administration

Inflaatio eri maissa 2005:01–2015:02

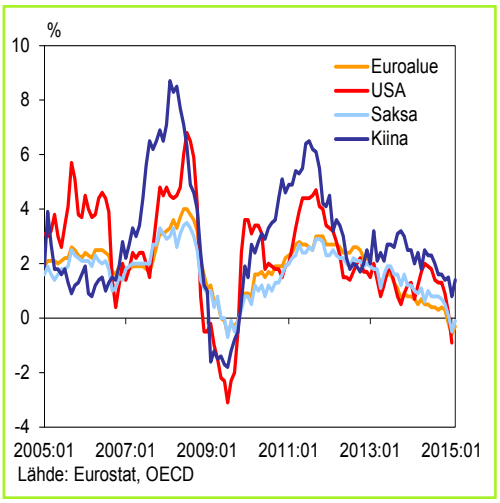

Lähde: Eurostat, OECD

moitti maan kasvutavoitteen alentamisesta 7,5 prosentista ”noin” 7,0 prosenttiin. Samalla hän totesi tämänkin tavoitteen haasteelliseksi, kun toteutetaan maan kasvustrategian muutosta investointipainotteisesta kulutuspainotteiseen suuntaan. Toisaalta hän vakuutti hallituksella olevan vielä paljon keinoja talouden piristämiseksi. Raha- ja finanssipolitiikkaa onkin Kiinassa jo hieman kevennetty.

Kiinan kasvustrategian muutokseen liittyy vääjäämättä bkt:n kasvun hidastuminen. Samalla kulutuksen ja vähittäiskaupan kasvun pitäisi kiihtyä, mutta viime aikoina on käynyt päinvastoin. Myös teollisuustuotannon ja vielä selvemmin rautateiden rahtiliikenteen, sähköntuotannon, raaka-aineiden kysynnän ja tuottajahintojen heikkeneminen kertoo talouskasvun hidastumisesta. Velkavuoren paisuminen erityisesti aluehallinnossa aiheuttaa jo suurta huolta Kiinan finanssikriisistä. Toisaalta kasvua on viime aikoina tuntuvasti vauhdittanut kauppataseen ylijäämän voimakas kasvu.

Ennusteessa on lähdetty siitä, että Kiinan viranomaisilla on riittävät hallinnolliset keinot estää kasvun merkittävä heikkeneminen alle ”noin” 7 prosentin. Talouskasvu yltää tänä vuonna 7,0 prosenttiin ja ensi vuonna 6,8 prosenttiin.

Japanin kasvu pysyy hitaana

Japanin talouskasvu jäi viime vuonna nollaan, kun se oli edellisvuonna yltänyt 1,5 prosenttiin. Yllättävän jyrkän heikkenemisen taustalla oli ennen kaikkea arvonlisäveron korotus huhtikuun alusta 5 prosentista 8 prosenttiin. Yksityinen kulutus supistui 1,2 prosenttia ja asuntoinvestoinnit peräti 5,2 prosenttia, mutta kauppatase ja etenkin julkisten investointien 3,7 prosentin lisääntyminen tukivat kokonaistuotannon kehitystä. Japanin rahapolitiikka pysyy jatkossakin keveänä ja onnistunee kiihdyttämään inflaatiota jonkin verran, mutta reaaliansioiden heikko kehitys jarruttaa yksityistä kulutusta. Japanin talouskasvu yltää tänä ja ensi vuonna vain yhteen prosenttiin.

Venäjä menee lamaan

Venäjän talouskasvu jäi viime vuonna 0,6 prosenttiin edellisvuoden 1,3 prosentista. Maan kasvu oli hidastunut jo vuonna 2013, mutta nyt öljyn hinnan romahdus ja Ukrainan kriisin johdosta asetetut pakotteet ovat merkinneet sille voimakasta takaiskua. Ruplan devalvoituminen on kompensoinut osaksi öljyn hinnan laskua, mutta samalla helmikuussa 2015 inflaatio oli kiihtynyt jo yli 16 prosenttiin ja myös reaaliansiot, yksityinen kulutus ja investoinnit olivat supistuneet useilla prosenteilla. Maan kokonaistuotannon ennustetaan alenevan tänä vuonna 5 prosenttia ja ensi vuonna 3 prosenttia. Oletuksena on, että öljyn hinta nousee hitaahkosti nykytasolta ja pakotteet pysyvät voimassa vielä ensi vuonna. Huomattavaa epävarmuutta liittyy luonnollisesti öljyn hinnan, Ukrainan kriisin ja Venäjän sisäpoliittisen tilanteen kehitykseen ja siten Venäjän talouskasvuun.

Brasilia on vaikeuksissa – mutta Intia on kehittyvien talouksien valopilkku

Raaka-aineiden kuten kahvin ja monien kaivannaisten tuottajana Brasilia on viime kesästä lähtien kärsinyt raaka-aineiden kysynnän ja hintojen laskusta. Lisäksi maan poliittisen vakauden horjuminen on

USA:n talouden indikaattoreita 2005:01–2015:02

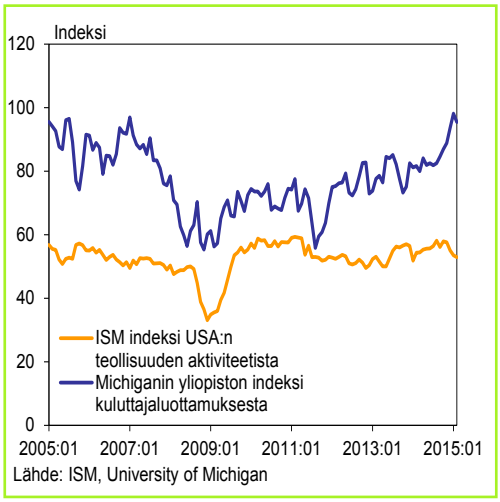

Työttömyysaste eri maissa 2005:01–2015:01

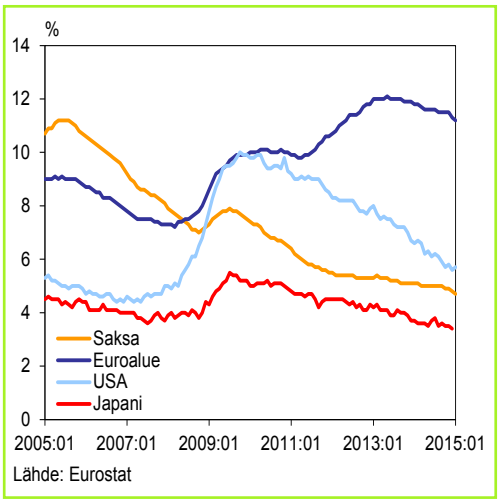

Teollisuuden luottamus ja teollisuustuotanto Suomessa 2005:01–2015:02

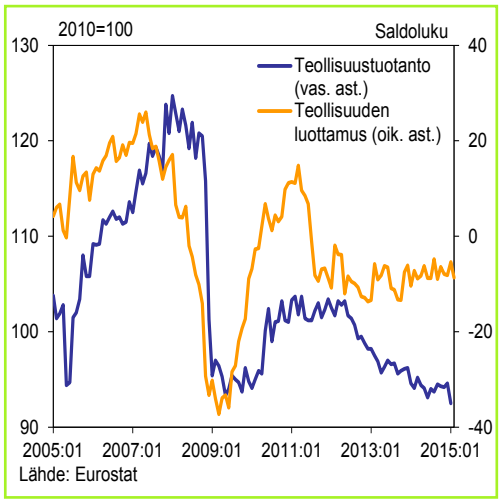

vaikuttanut kielteisesti investointeihin. Inflaation vuoksi keskuspankki on joutunut nostamaan ohjauskorkoaan. Viime vuoden aikana maan bkt kääntyikin laskuun. Raaka-aineiden kysynnän tasaantuminen ja Brasilian valuutan huomattava devalvoituminen kuitenkin pysäyttää bkt:n laskun tänä vuonna nollaan, ja maa voi päästä pieneen kasvuun jo ensi vuonna.

Intian kansantalouden tilinpidon laskentamenetelmiä on tarkistettu niin, että ne osoittavat nyt selvästi aikaisempaa nopeampaa talouskasvua. Myös alentunut inflaatio, heikompi valuutta sekä investointi- ja kulutuskysynnän vahvistuminen tukevat maan talouskasvua. Kasvuvauhdissa Intia ylittäneekin lähivuosina Kiinan. Tänä vuonna sen kasvu yltää 7 prosenttiin ja ensi vuonna jo 7,5 prosenttiin.

Suomen vienti nopeutuu Venäjän kaupan supistumisesta huolimatta

Suomen viennin määrä supistui viime vuonna 0,4 prosenttia. Nettomääräisesti ulkomaankauppa kuitenkin lisäsi talouskasvua, koska tuonti supistui vielä enemmän, 1,4 prosenttia. Arviot viime vuoden viennistä ja tuonnista ovat vielä alustavia ja ne saattavat muuttua varsinkin palvelukaupan osalta.

Viime vuonna teollisuus sai uusia tilauksia vuotta aiempaa enemmän. Näistä suurin osa on vientitilauksia. Tilauskertymä nousi jo viime vuoden lopulla selvästi vuotta aiempaa suuremmaksi. Tämä on kasvattamassa erityisesti kone- ja laiteteollisuuden sekä kulkuneuvoteollisuuden vientitoimituksia tänä ja ensi vuonna. Euron huomattava heikkeneminen suhteessa dollariin on niin ikään tukemassa vientiämme.

Toiseen suuntaan on kuitenkin vaikuttanut se, että euro on vahvistunut suhteessa Ruotsin kruunuun noin viisi prosenttia ja suhteessa Venäjän ruplaan 22 prosenttia viimeisten 12 kuukauden aikana. Sitä paitsi jo tätä ennen rupla oli heikentynyt suhteessa euroon. Kaiken kaikkiaan Suomen maakohtaisilla tuonti- ja vientipainoilla painotettu euron nimellinen valuuttakurssi on heikentynyt viimeisen vuoden aikana vain vajaan prosentin. Tältä osin Suomen ulkomaankaupan hintakilpailukyky ei ole muuttunut paljoakaan.

Mutta jos otetaan huomioon työvoimakustannusten kehitys, Suomen kilpailukyky on parantunut suhteessa lähes kaikkiin kilpailijamaihimme. Viimeisen 12 kuukauden aikana esimerkiksi teollisuuden työvoimakustannukset tuntia kohti ovat nousseet euroalueella keskimäärin 1,3 prosenttia, Saksassa 1,7 prosenttia, Ruotsissa 3,4 prosenttia, mutta Suomessa ne ovat laskeneet 0,6 prosenttia. Lisäksi Venäjän ruplan heikkenemisestä saamaa kilpailuetua kaventaa sen nopea 16 prosentissa laukkaava inflaatio, joka on myöhemmin siirtymässä myös palkkoihin.

Suomen hintakilpailukyvyn viimeaikainen koheneminen ja Euroopan kasvun nopeutuminen tukevat viennin kasvua. Toisaalta Suomen Venäjän vienti on supistumassa tänä vuonna noin 20 prosenttia. Ensi vuonna muutos on jo selvästi pienempi. Nopeimmin Suomen vienti kasvaa Yhdysvaltoihin.

Muista vientiin vaikuttavista tekijöistä voidaan mainita kapasiteetin laajeneminen biopolttoaineiden tuotannossa sekä EU:n Kiinan ja Taiwanin ruostumattoman teräkselle mahdollisesti langettamat tuontitullit, jotka lisäisivät ruostumattoman teräksen tuotantoa Suomessa.

Palkansaajin tutkimuslaitos ennustaa, että Suomen viennin määrä kasvaa tänä vuonna 1,9 prosenttia viime vuodesta. Sekä tavara- että palveluvienti kasvavat suurin piirtein yhtä nopeasti. Ensi vuonna viennin kasvu nopeutuu 3,6 prosenttiin. Tuonti kasvaa tänä vuonna

Investointitavaroiden kysyntä ja Suomen vienti 2008:1–2014:4

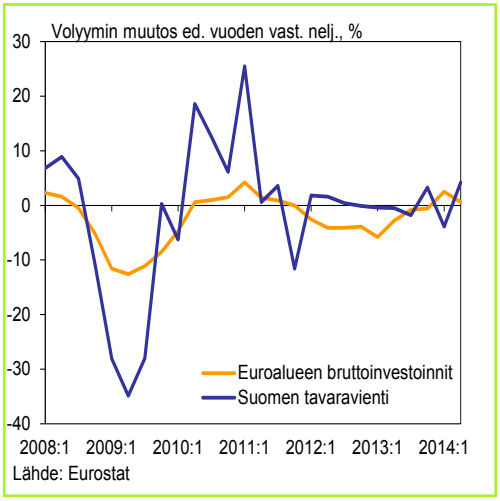

Suomen tehdasteollisuus 2012:01–2015:01

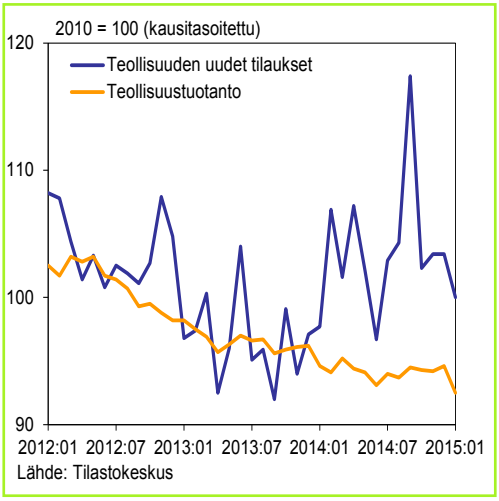

Suomen tavaravienti tammi-joulukuussa 2014

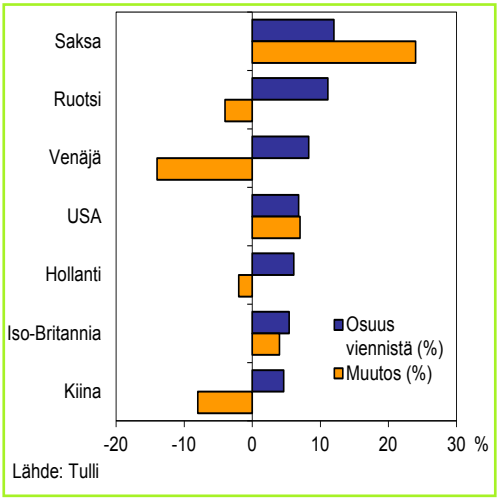

1,4 prosenttia ja ensi vuonna vajaa kolme prosenttia. Varsinkin tänä vuonna tuontia rajoittaa se, ettei kotimainen kysyntä juuri kasva. Finnairin lentokonehankinnat sekä kauppamerenkulkuun hankittavat uudet alukset tosin kasvattavat tuontia molempina vuosina.

Öljyn hinnan jyrkän pudotuksen vaikutuksesta tavaratuonnin keskimääräinen hintataso jää tänä vuonna 4,5 prosenttia viime vuoden tason alapuolelle. Koska tavaraviennin hinnat alenevat keskimäärin vain puoli prosenttia, Suomen vaihtosuhde paranee tuntuvasti. Tämä näkyy myös kauppataseessa, jonka ylijäämä kasvaa viime vuoden 712 miljoonasta eurosta 3,1 miljardiin euroon tänä vuonna. Ensi vuonna kauppatase on 3,5 miljardia euroa ylijäämäinen. Palvelusten tase pysyy kuitenkin runsaat 1,5 miljardia euroa alijäämäisenä. Viime vuonna vaihtotaseen alijäämä oli 3,7 miljardia euroa. Tänä vuonna tämä alijäämä kutistuu 1,4 miljardiin euroon ja ensi vuonna se on 1,1 miljardia euroa.

Teollisuustuotanto kasvaa tänä vuonna

Tehdasteollisuuden tuotanto kasvaa tänä vuonna noin puolitoista prosenttia ja ensi vuonna viennin vauhdittamana vajaat kolme prosenttia. Eri teollisuusaloista metalliteollisuuden tilanne kohenee suhteellisesti eniten. Rakentaminen supistuu tänä vuonna asuntorakentamisen taantuman vuoksi. Ensi vuonna rakentaminen piristyy jonkin verran ja kasvaa runsaan prosentin. Palvelualoista tietoliikennepalveluiden ja teknisten palveluiden kasvu jatkuu sekä tänä että ensi vuonna vajaassa neljässä prosentissa osoituksena tuotantorakenteen palveluvaltaistumisesta.

Ostovoiman heikko kehitys, venäläisten ostosmatkailun supistuminen ja nettikaupan yleistyminen supistavat vähittäiskauppaa niin, että koko kaupan arvonlisäyksen määrä pienenee tänä vuonna puoli prosenttia. Ensi vuonna kauppa kasvaa saman verran. Tuolloin tukkukaupan kasvu on jo selvästi tämänvuotista reippaampaa. Julkisten palveluiden ja yksityisten hyvinvointipalveluiden kasvu jää tänä vuonna 0,2 prosenttiin. Ensi vuonna nämä alat kasvavat puoli prosenttia.

Investoinnit supistuvat vielä tänäkin vuonna

Investointien määrä supistui viime vuonna 5,1 prosenttia. Rakennusinvestoinnit supistuivat 4,3 prosenttia ja kone-, laite- ja kuljetusvälineinvestoinnit 10,7 prosenttia. Tietoinvestoinnit (lähinnä T&K) supistuivat 1,0 prosenttia. Epävarmuus leimaa edelleen talousnäkymiä, ja investointien volyymin ennustetaan supistuvan kuluvana vuonna noin 0,8 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Vuonna 2016 investoinnit viriävät hienoiseen 1,6 prosentin kasvuun.

Investoinnit asuinrakennuksiin jatkoivat supistumistaan tuntuvasti viime vuonna ja ne supistuvat vielä tänäkin vuonna 2,5 prosenttia. Vuonna 2016 asuinrakennusinvestoinnit vihdoin kääntyvät noin 1,5 prosentin kasvuun.

Muihin talonrakennuksiin tehtävät investoinnit supistuivat viime vuonna 4,3 prosenttia. Alkaneena vuonna muut talonrakennusinvestoinnit supistuvat 2 prosenttia. Vuonna 2016 niiden ennustetaan kasvavan yhden prosentin vuosivauhtia.

Maa- ja vesirakennusinvestoinnit supistuivat vuonna 2014 enää 0,7 prosenttia. Alkuvuonna rajusti laskeneen maarakentamisen kustannustason arvioidaan kannustavan investoimaan maarakennelmiin ja vuonna 2015 rakennelmainvestoinnit kasvavat 0,2 prosenttia. Vuonna 2016 niiden kasvu yltää 1,5 prosenttiin.

Vaihtotaseen jäämä komponenteittain suhteessa BKT:hen 2005–2016

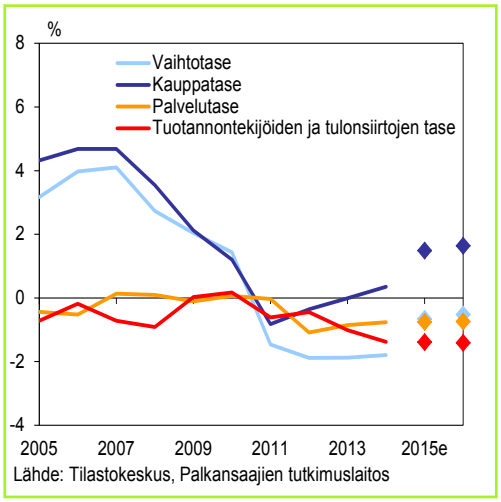

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Tuotannon suhdannekuvaaja 2005:01–2015:01

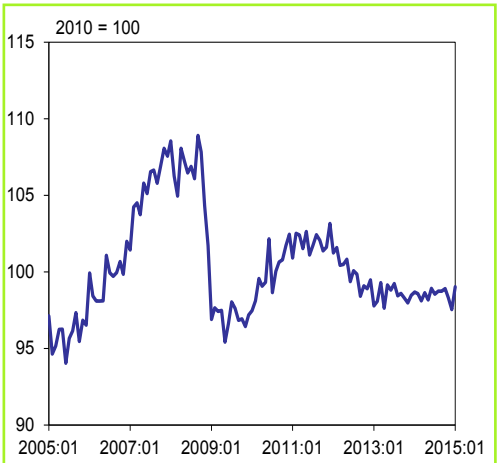

Lähde: Tilastokeskus

Investoinnit 2005–2016

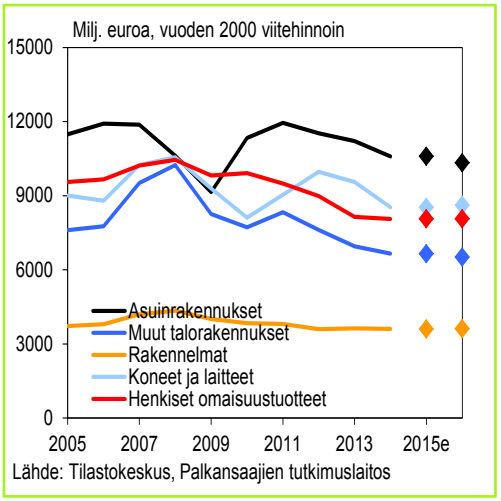

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Kone-, laite- ja kuljetusvälineinvestoinnit (mukaan lukien asejärjestelmät) supistuivat 2014 yli 10 prosenttia. Yritysten vajaa kapasiteetti rajoitti kone- ja laiteinvestointeja. Tänä vuonna kone- ja laiteinvestoinnit kuitenkin vauhdittuvat yhden prosentin kasvuun muun muassa lentokoneiden ja laivojen suurten hankintojen myötä. Ensi vuonna nämä investoinnit kasvavat jo 3 prosentin vuosivauhtia.

Julkiset investoinnit kasvoivat vuonna 2014 0,6 prosenttia. Kehitys jatkuu samankaltaisena vuosina 2015 ja 2016. Yksityiset investoinnit taas supistuivat viime vuonna 6,5 prosenttia. Vielä tänä vuonna ne vähenevät runsaan prosentin, mutta ensi vuonna niiden arvioidaan kasvavan kaikkiaan 1,9 prosenttia.

Työttömyys vähenee vasta ensi vuonna

Vuoden 2014 kuluessa työllisyys väheni 0,4 prosenttia. Tuotannon hutera kasvu nostaa työllisyyttä tänä vuonna hitusen, kuitenkin keskimäärin vain 0,3 prosenttia. Ensi vuonna työllisyys kohenee piirun verran nopeammin, keskimäärin 0,5 prosenttia.

Alueellisesti työllisyydessä ja sen kehityksessä on varsin selviä eroja. Lounais-Suomen työllisyys on kutistunut jo pidemmän aikaa, siinä missä Itä-, Länsi- ja Sisä-Suomessa työllisyys hieman kasvoi viime vuonna. Tammikuussa kuitenkin työllisyys notkahti Itä-Suomessa 2,9 prosenttia alaspäin, joskin se kääntyi taas lievään nousuun helmikuussa. Notkahdukseen ovat mahdollisesti vaikuttaneet mm. Venäjään kohdistuvat pakotteet. Etelä-Suomessa työllisyys on sekä tammi- että helmikuussa kasvanut.

Työikäisen väestön työvoimaosuus muuttui viime vuonna hyvin vähän eli laski 0,1 prosenttiyksikköä. Työvoimaosuuteen vaikuttavat työllisyys ja väestön ikärakenne. Vanhempien väestöryhmien kasvava osuus sinänsä painaa työvoimaosuutta, joskin näissä ryhmissä työvoimaan osallistuminen on kasvanut viime vuosina. Taantuman aikana myös joidenkin nuorempien ikäryhmien työvoimaosuuksissa on tapahtunut laskua. Näiltä osin näkymien muuttuessa valoisammiksi paluuta työvoimaan tapahtuu ihmisten siirtyessä piilotyöttömyydestä tai työvoiman ulkopuolelta aktiiviseen työnhakuun, mikä tasoittaa työllisyyden vaihtelun vaikutuksia työttömyysasteeseen. Työllisyyden ja työvoiman määrän muutosten seurauksena työttömyysaste nousee kuluvana vuonna keskimäärin 8,9 prosenttiin ja laskee ensi vuonna 8,7 prosenttiin.

Taulukko 2. Kysynnän ja tarjonnan tase

	2014	2014	2015e	2016e
	Mrd. €	Määrän muutos (%)		
Bruttokansantuote	204,0	-0,1	0,8	1,6
Tuonti	76,9	-1,4	1,4	2,7
Kokonaistarjonta	280,9	-0,5	1,0	1,9
Vienti	76,0	-0,4	1,9	3,6
Kulutus	163,7	-0,1	0,6	0,9
yksityinen	112,7	-0,2	0,9	1,2
julkinen	51,0	0,2	0,0	0,1
Investoinnit	40,8	-5,1	-0,8	1,6
yksityiset	32,3	-6,5	-1,2	1,9
julkiset	8,5	0,6	0,5	0,6
Varastojen muutos (ml. tilastollinen ero)[1]	0,4	0,1	0,3	0,2
Kokonaiskysyntä	280,9	-0,5	1,0	1,9

[1] *Määrän muutos on prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen.*
Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Työvoiman tarjonta ja työllisyys 2005–2016

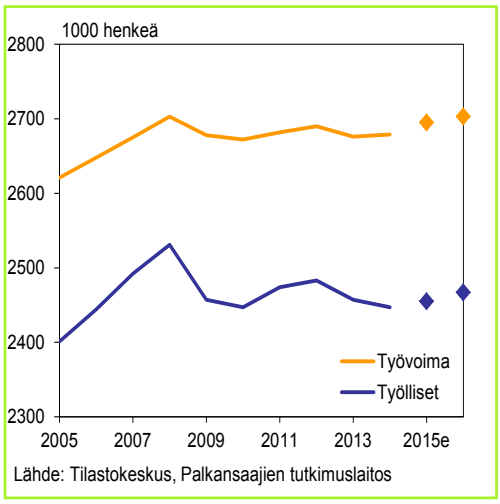

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Työttömyysaste 2005–2016

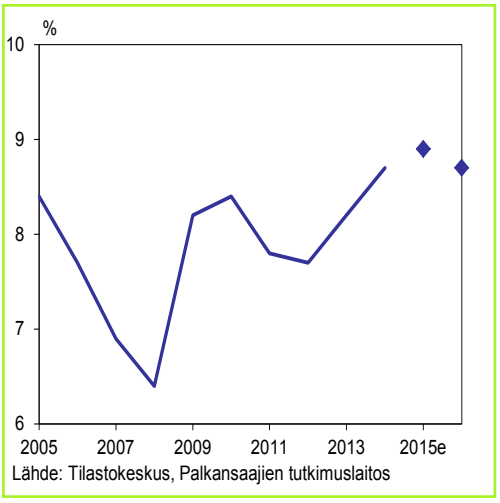

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Työn tuottavuuden ja tehtyjen työtuntien muutos 2005–2016

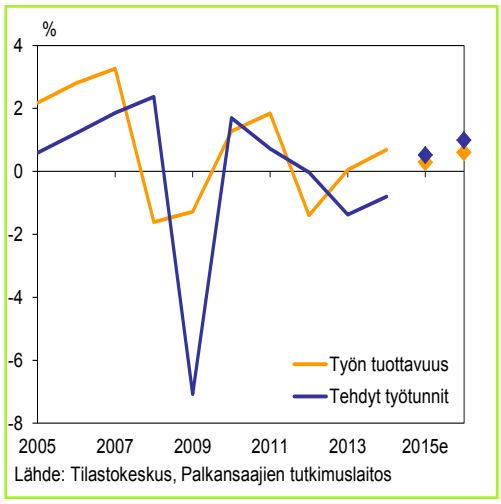

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Vuonna 2014 työtunnit laskivat 0,2 prosenttia. Tyypillisesti työtunnit supistuvat talouden taantuessa aluksi työllisyyttä enemmän, ja tuotannon kääntyessä taas kasvuun ne alkavat nousta ennen työllisyyslukuja. Kasvun jatkuessa kehitys kääntyy ennen pitkää päinvastaiseksi eli työllisyys kasvaa enemmän kuin työtunnit. Tänä vuonna tunnit kasvavat 0,6 prosenttia ja ensi vuonna 1,1 prosenttia.

Sekä tänä että ensi vuonna hitusen aiempaa pienempi osuus työtunneista on palkansaajien ja suurempi osuus yrittäjien työtunteja. Viime vuosina palkansaajien työtuntien osuus on hieman laskenut. Vuonna 2005 84,2 prosenttia työtunneista oli palkansaajien ja viime vuonna 83,6 prosenttia.

Tuottavuuskehitys on ollut historiallisesti katsoen suhteellisen heikkoa vuodesta 2008 lähtien. Viime vuonna tuottavuus kasvoi 0,1 prosenttia. Tänä vuonna bkt:n 0,8 prosentin kasvu ja työtuntien 0,6 prosentin kasvu merkitsee vain 0,2 prosentin tuottavuuden kasvua. Ensi vuonna tuottavuus kasvaa 0,5 prosenttia.

Ansiotaso kituuttaa

Viime vuonna ansiotasoindeksi nousi keskimäärin 1,4 prosenttia verrattuna edelliseen vuoteen. Tästä 0,7 prosenttiyksikköä oli sopimuskorotuksia ja loput liukumia. Ansioiden kasvun taustalla oli pitkälti toissa syksynä solmittu työllisyys- ja kasvusopimus, jonka piirissä on suuri enemmistö palkansaajista, ja ulkopuolellekin jääneiden alojen ratkaisut ovat vaikutuksiltaan pitkälle edellä mainitun sopimuksen mukaisia. Vuonna 2014 sopimus nosti palkkoja 20 euroa kuukaudessa, korotuksen ajankohdan vaihdellessa alakohtaisesti.

Vielä tänäkin vuonna sopimuspalkkojen nousun määrää pitkälti työllisyys- ja kasvusopimus. Toiselle sopimusvuodelle korotus on 0,4 prosenttia. Sen lisäksi ansiot nousevat hyvin maltillisten liukumien ansiosta. Sopimuskorotusten ja liukumien yhteisvaikutuksesta ansiotasoindeksi nousee 1,1 prosenttia. Reaalisen ansiotason kasvu on tänä vuonna siten prosentin suuruinen. Kokonaispalkkasumman ja työtuntien mukaiset keskiansiot nousevat niukasti ansiotasoa enemmän, 1,2 prosenttia.

Ensi vuonnakin sopimuskorotukset lienevät maltillisia. Työllisyys- ja kasvusopimuksen mukaan keskusjärjestöt neuvottelevat sopimuksen toisesta kaudesta kesäkuussa. Ensi vuonna ennustamme ansiotasoindeksin kokonaisuudessaan nousevan nimellisesti keskimäärin hieman ripeämmin kuin tänä vuonna eli 1,5 prosenttia ja reaalisesti 0,3 prosenttia. Keskiansioiden nimellinen nousu on vastaavasti 1,8 prosenttia.

Suomen kuluttajahinnat pysyvät tänä vuonna vakaina

Viime vuonna Suomen kuluttajahinnat nousivat keskimäärin yhden prosentin. Ennen muuta energian, elintarvikkeiden ja omistusasumisen halventumisen seurauksena inflaatio hidastui tuntuvasti loppuvuonna ja kääntyi lieväksi deflaatioksi. Helmikuussa hinnat laskivat 0,14 prosenttia. Jos kuluttajahinnat jäisivät loppuvuodeksi nykytasolle, niin keskimääräiseksi laskuksi muodostuisi noin 0,7 prosenttia. Joidenkin tuotteiden jatkuva kallistuminen ja erityisesti euron heikkenemisen vaikutukset tuontihintoihin, öljyn hinnan lievä nousu ja eräiden valmisteverojen korotukset kuitenkin saavat aikaan sen, että inflaatio palaa positiiviselle puolelle 0,1 prosenttiin. Ensi vuodelle odotetaan

Kuluttajahintojen muutos 2005–2016

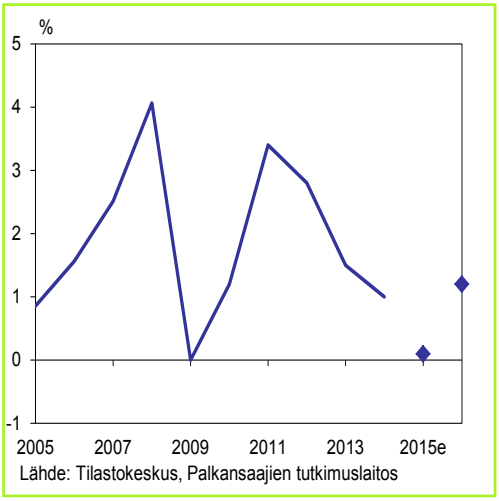

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Ansiotasoindeksin muutos 2005–2016

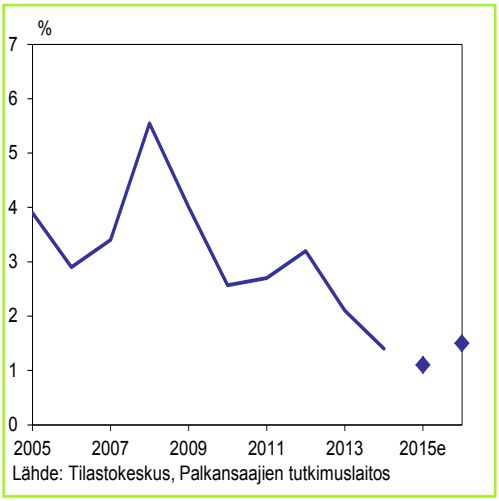

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Reaaliansioiden muutos 2005–2016

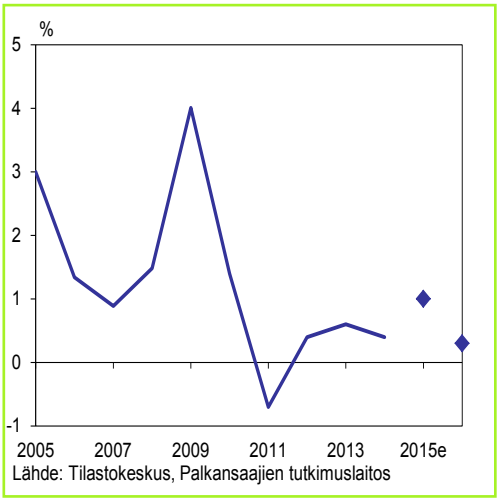

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

jo niin suurta muutosta euroon sekä öljyn ja muiden raaka-aineiden hintoihin, että inflaatio kohoaa 1,2 prosenttiin.

Kotitalouksien tuloissa toivoa herättävää kehitystä

Kotitalouksien saamat palkat ja palkkiot ovat kasvaneet viimeiset kaksi vuotta hyvin maltillisesti vain 0,5 prosenttia 2013 ja 0,6 prosenttia 2014. Vuodelle 2015 palkkasummaan ennustetaan kuitenkin noin 1,7 prosentin kasvua. Palkkasumman kasvuun vaikuttavat sekä ansiotason hienoinen nousu että työtuntien kääntyminen kasvuun. Vuodelle 2016 ennustetaan 2,8 prosentin kasvua.

Omaisuustuloissa korkotulot ja -menot jatkavat selvää laskuaan seuraten yleisen korkotason laskua. Osinkotuloihin povataan huomattavaa kasvua. Yhteisöveron 4,5 prosentin kevennys astui voimaan 1.1.2014, joten vaikutukset osinkotuloissa näkyvät suurelta osin tänä vuonna. Kaikkiaan omaisuustulot kasvavat tänä vuonna 3,9 prosenttia, kun vielä viime vuonna ne supistuivat 1,4 prosenttia. Vuonna 2016 omaisuustulojen ennustetaan kasvavan hieman hitaammin, noin 2,9 prosentin vuosivauhtia.

Eläketulojen kasvu jatkuu viimevuotista hitaampana vaikkakin edelleen palkkatulojen kehitystä vauhdikkaampana. Eläketulojen kasvua hidastaa indeksikorotusten pieneneminen, mutta väestörakenteesta johtuen eläkkeensaajien lukumäärä jatkaa kasvuaan ennustejaksolla. Työttömyyden lievä lisääntyminen pitää myös muut tulonsiirrot kasvussa, jota kuitenkin hillitsee maltillinen indeksikorotus.

Pääomatulon verotus kiristyy hieman vuonna 2015. Ansiotuloverotuksen ennustetaan kiristyvän kuntien osalta, kun taas valtion ve-

Taulukko 3. Ennusteen keskeisiä lukuja

	2014	2015e	2016e
Työttömyysaste (%)	8,7	8,9	8,7
Työttömät (1 000)	232	240	236
Työlliset (1 000)	2447	2455	2467
Työllisyysaste (%)	68,3	68,6	69,1
Inflaatio, kuluttajahintaindeksi (%)	1,0	0,1	1,2
Ansiotaso, ansiotasoindeksi (%)	1,4	1,1	1,5
Kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitulot (%)	-1,1	1,2	1,0
Vaihtotaseen ylijäämä (mrd. €)	-3,7	-1,4	-1,1
Kauppataseen ylijäämä (mrd. €)	0,7	3,1	3,5
Valtiontalouden rahoitusjäämä			
mrd. €	-8,0	-7,2	-6,1
% bkt:sta	-3,9	-3,4	-2,8
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä			
mrd. €	-7,0	-5,9	-4,7
% bkt:sta	-3,4	-2,8	-2,2
Velkaantumisaste (EDP-velka)			
% bkt:sta	59,3	60,7	61,3
Veroaste, %	44,1	44,2	44,4
Lyhyet korot (3 kk:n euribor)	0,2	0,0	0,0
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v.)	1,4	0,4	0,5
Lähde: Suomen Pankki, Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos			

Kotitalouksien käytettävissä olevien reaalitulojen muutos 2005–2016

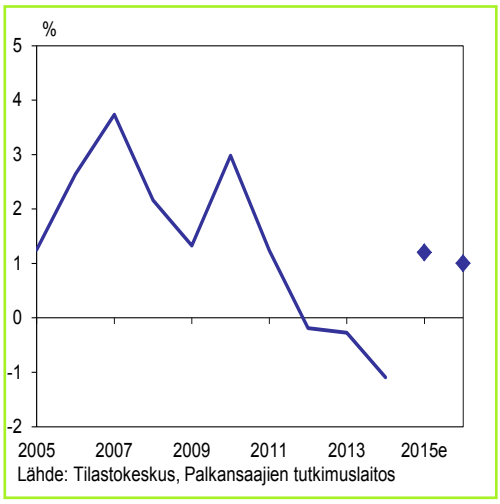

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Funktionaalinen tulonjako yritystoiminnassa 2005–2014

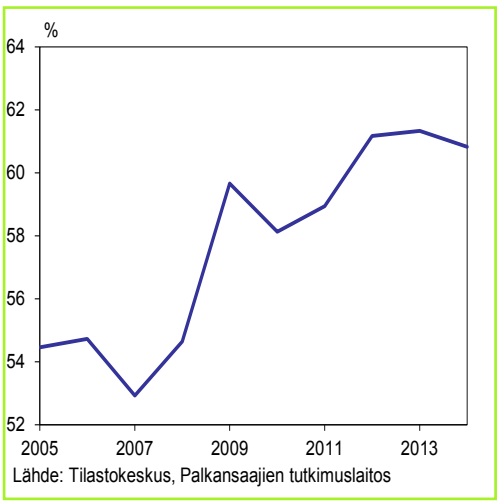

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Kuluttajaluottamus ja vähittäiskaupan myynti Suomessa 2005:01–2015:02

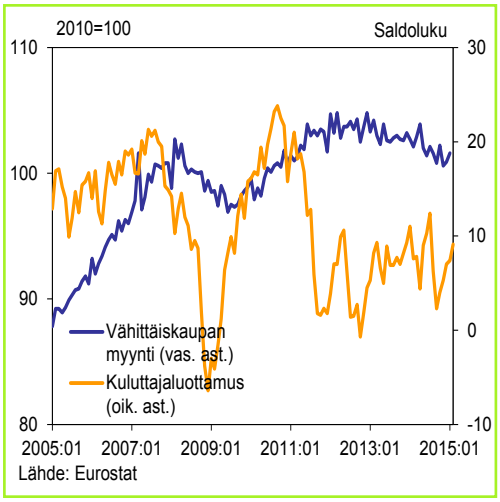

Lähde: Eurostat

rotuksen ennakoidaan pysyvän lähes muuttumattomana ennustejaksolla. Maksetut välittömät verot kasvavat vuonna 2015 arviolta 2,5 prosenttia ja vuonna 2016 3,7 prosenttia.

Näin ollen kotitalouksien käytettävissä olevat nimellistulot kasvavat 2,0 prosenttia kuluvana vuonna ja 2,6 prosenttia ensi vuonna. Reaalisen ostovoiman arvioidaan kasvavan kuluvana vuonna 1,2 prosenttia. Reaalisen ostovoiman koheneminen edellisvuoteen verrattuna on seurausta suurelta osin hintojen nousuvauhdin arvioidusta hidastumisesta. Ensi vuonna kotitalouksien reaalisen ostovoiman arvioidaan kasvavan 1 prosentin verran.

Yksityisessä kulutuksessa hienoista piristymistä

Yksityisen kulutuksen määrä jatkoi supistumistaan viime vuonna 0,2 prosenttia. Hidastunut hintojen kehitys lisää ostovoimaa, mikä näkyy kulutusmäärien nopeampana kasvuna. Tilastokeskuksen kuluttajabarometrin mukaan kuluttajat odottivat hintojen nousun olevan helmikuussa hieman hitaampaa kuin vuoden kuluttua helmikuussa, mikä osaltaan kannustaa kuluttamaan jo tänä vuonna.

Myös kuluttajaluottamus on vahvistunut tammi- ja helmikuussa, vaikka kuluttajien luottamusindikaattori olikin helmikuussa edelleen hieman pitkän aikavälin keskiarvonsa alapuolella. Kahden edeltävän vuoden aikana supistunut kulutus on vahvistanut tämän ja ensi vuoden kulutustarpeita, mikä osaltaan voimistaa kuluttamista ja pitää säästämisasteen alhaisena. Tänä vuonna kasvavat työtunnit ja hienoisesti nousevat keskituntiansiot kääntävätkin yksityisen kulutuksen 0,9 prosentin kasvuun.

Yksityisen kulutuksen kasvun arvioidaan voimistuvan vuonna 2016 maltillisesti kotitalouksien tulojen kasvun myötä. Talouskasvun lievä piristyminen vahvistaa kuluttajien luottamusta. Vuonna 2016 yksityinen kulutus kasvaa määrällisesti 1,2 prosenttia.

Valtion rahoitusasema kohenee vitkastellen

Valtiontalouden alijäämä kasvoi viime vuonna 8 miljardiin euroon edellisvuoden 7,4 miljardista eurosta. Suhteessa bruttokansantuotteeseen alijäämä oli 3,9 prosenttia. Ennakoitua heikompaan kehitykseen vaikutti erityisesti odotettua vaisumpi tuoteverojen kasvu. Arvonlisäveron tuotto polki paikallaan ja muut tuoteverot kasvoivat vain runsaan prosentin huolimatta muun muassa energiaverojen sekä alkoholi-, tupakka- ja virvoitusjuomaverojen kiristyksistä. Arvonlisäveron heikkoon tuottoon vaikutti sekä yksityisen kulutuksen lievä supistuminen että inflaation selvä hidastuminen loppuvuoden aikana. Valtion keräämät tuloverot kasvoivat sen sijaan runsaalla kolmella prosentilla huolimatta yritysten maksaman yhteisöveron laskusta 24,5 prosentista 20 prosenttiin. Yhteisöveron tuotto supistui noin 800 miljoonalla eurolla.

Valtion kulutusmenot kasvoivat viime vuonna nimellisesti 0,8 prosenttia ja supistuivat reaalisesti. Näiden menojen kasvua rajoittivat valtion toimintamenojen 0,5 prosentin tuottavuuskasvutavoite ja matalat palkankorotukset. Viime vuonna valtiotalouden määrärahasäästöjen määrä oli noin 500 miljoonaa euroa leikkausten painottuessa varsinaisesti vasta kuluvaan vuoteen. Kaiken kaikkiaan valtion menot kasvoivat jonkin verran kulutusmenoja nopeammin eli 1,8 prosenttia.

Kuluvana vuonna valtiontalouden alijäämän ennakoidaan supistuvan 7,2 miljardiin euroon eli 3,4 prosenttiin suhteessa bkt:en. Valtiontalouden määrärahasäästöt ovat kahden miljardin euron luokkaa,

Yksityiset kulutusmenot ja säästämisaste 2005–2016

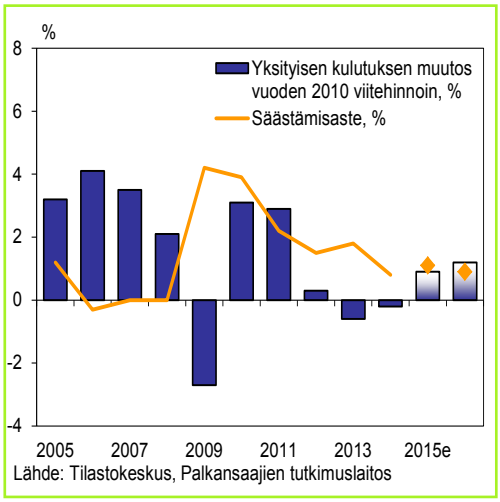

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

Kotitalouksien velkaantumisaste 2005–2014

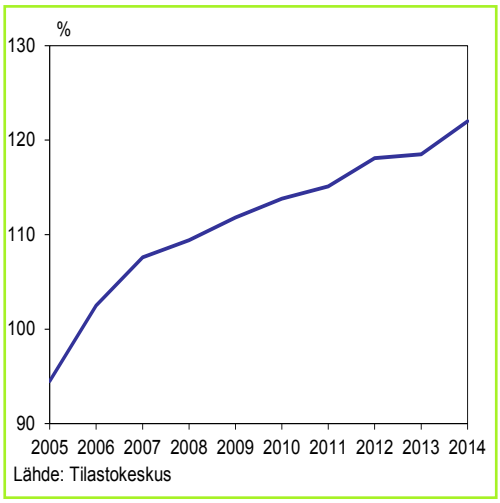

Lähde: Tilastokeskus

Julkisyhteisöjen rahoitusylijäämä % BKT:sta 2005–2016

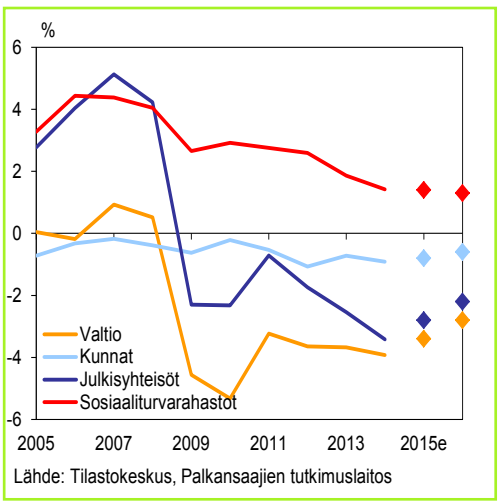

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

mutta talouden vaisu kehitys näkyy vain lievänä valtiontalouden tasapainon paranemisena.

Menoleikkaukset kohdistuvat laaja-alaisesti eri hallinnonaloille. Merkittäviä leikkauksia kohdistuu muun muassa kuntien valtionosuuksiin, kehitysyhteistyömenoihin ja lapsilisiin. Vastapainona on kuitenkin myös menolisäyksiä esimerkiksi uusiutuvan energian tukeen ja teollisten kasvuvaiheen yritysten tukeen, ja menoja lisäävät myös hinta- ja kustannustasotarkistukset. Matala korkotaso hillitsee valtion velan korkomenojen kasvuna niin tänä kuin ensi vuonnakin. Valtion kulutusmenojen ennakoidaan kasvavan nimellisesti 0,7 prosenttia, ja reaalisesti ne supistuvat lievästi. Kokonaisuutena valtion menojen ennakoidaan kasvavan nimellisesti 0,8 prosenttia eli prosenttiyksikön hitaammin kuin viime vuonna.

Tänä vuonna toteutettavien veromuutosten arvioidaan lisäävän valtion verotuloja nettomääräisesti noin 200 miljoonaa euroa. Veronkorotukset koostuvat pääosin valmisteverojen ja muiden välillisten verojen korotuksista. Kotitalouksien tuloverotuksessa toteutetaan sekä kiristyksiä että kevennyksiä. Lapsilisäleikkausten vastapainoksi käyttöön otettiin lapsiperhevähennys, ja työtulovähennystä kasvatettiin. Toisaalta tuloveroasteikon ylimmän tuloluokan alarajaa alennettiin ja lisättiin pääomatuloverotuksen progressiota. Inflaatiota vastaava tarkistus tehtiin kolmeen alimpaan tulorajaan. Talouskasvun vaimeuden painaessa veropohjien kehitystä valtion tulojen kasvu jää 2,5 prosenttiin.

Ensi vuonna valtiontalouden kehitystä raamittaa näillä näkymin vielä suhteellisen vaatimaton talouskasvu ja toisaalta uuden hallituksen finanssipolitiikkaa koskevat päätökset. Aiemmin toteutettujen veronkiristysten johdosta lisäkiristysten ennakoidaan jäävän suhteellisen pieniksi. Ennusteessa on oletettu valmisteveroja korotettavan 200 miljoonalla eurolla. Valtion tulot kehittyvät tällöin ennen kaikkea veropohjien kehityksen tahdissa, ja niiden perusteella valtion tulojen kasvuksi ennakoidaan 3,5 prosenttia ensi vuonna. Valtiontalouden sitkeän alijäämäisyyden vuoksi menojen kasvua hillitsevä politiikka jatkuu ensi vuonna. Kulutusmenojen ennakoidaan kasvavan 0,5 prosenttia ja menojen yhteensä 0,7 prosenttia, ja reaalisesti kummatkin menot supistuvat. Valtiontalouden alijäämä supistuu miljardilla eurolla 6,1 miljardiin euroon.

Kuntataloudet edelleen koetuksella ja sosiaaliturvarahastojen ylijäämä supistuu

Kuntien taloudet ovat tiukoilla kasvavien menopaineiden ja heikon tulokehityksen puristuksessa. Kuntasektorin alijäämä oli viime vuonna liki kaksi miljardia euroa ja 0,9 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Kuntien tulot kasvoivat runsaan prosentin. Kuntien saamat verotulot kasvoivat 2,2 prosenttia, mutta niiden toinen keskeinen tulolähde eli valtionosuudet supistuivat jonkin verran. Keskimääräinen kunnallisveroprosentti nousi 0,36 prosenttiyksikköä ennätysmäärän eli 156 kunnan nostaessa veroprosenttiaan. Samalla ero kevyimmän ja kireimmän verotuksen kunnan välillä leveni 6 prosenttiyksikköön. Kiinteistöveron tuotto kasvoi 150 miljoonalla eurolla. Menot kasvoivat hieman tuloja nopeammin eli 1,9 prosenttia.

Kuluvana vuonna kuntien menojen ennakoidaan kasvavan aikaisempaa hitaammin tulopuolen vaatimattoman kasvun ahtaissa rajoissa. Valtionosuuksien supistuminen merkitsee vain reilun prosentin lisäystä kuntien kokonaistuloihin. Verotulojen arvioidaan kasvavan 2,6 prosenttia. Liki sata kuntaa nosti veroprosenttiaan, mutta keskimää-

Valtion bruttovelka ja julkisyhteisöjen EDP-velka % BKT:sta 2005–2016

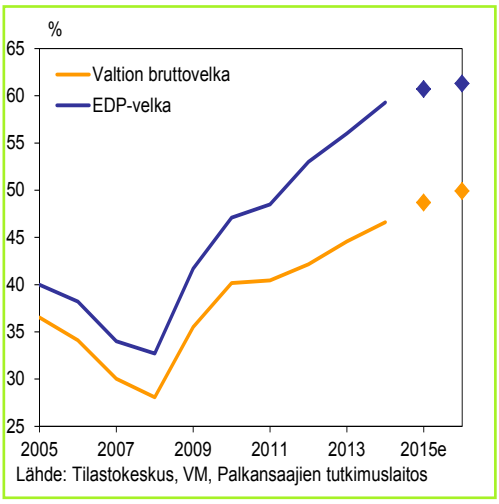

Lähde: Tilastokeskus, VM, Palkansaajien tutkimuslaitos

Palkansaajan tuloveroaste 2005–2016

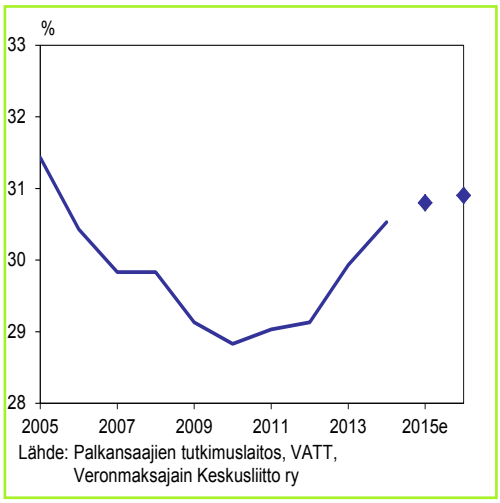

Lähde: Palkansaajien tutkimuslaitos, VATT, Veronmaksajain Keskusliitto ry

Julkisten menojen suhde kokonaistuotannon arvoon 2005–2016

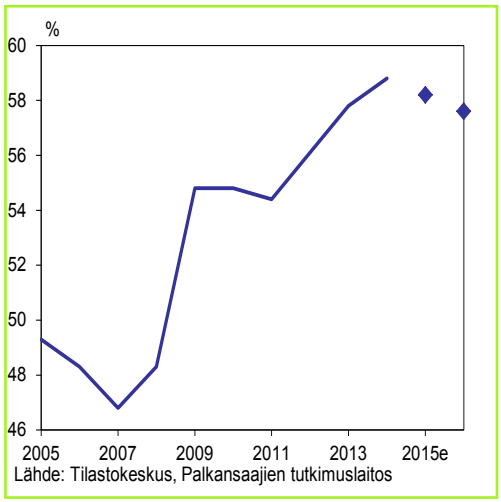

Lähde: Tilastokeskus, Palkansaajien tutkimuslaitos

räinen veroprosentti nousi aiempaa hitaammin eli 0,1 prosenttiyksikköä. Kulutusmenojen arvioidaan kasvavan vain vajaan prosentin ja niiden määrän säilyvän tällöin viime vuoden tasolla. Hidas ansiotason nousu selittää omalta osaltaan kuntien menojen kasvun hidastumista. Myös investoinnit kasvavat viime vuotta hitaammin ja niiden arvioidaan kasvavan reaalisesti 0,5 prosenttia. Hitaan tulokasvun johdosta kuntasektorin alijäämä kuitenkin supistuu vain hieman viime vuodesta ja on 1,7 miljardia euroa.

Hitaasti piristyvä talouskasvu vahvistaa kuntienkin tulopohjaa jonkin verran ensi vuonna. Keskimääräisen kunnallisveroprosentin ennakoidaan nousevan 0,1 prosenttiyksikköä eli yhtä paljon kuin tänä vuonna. Myös kulutusmenojen kasvun arvioidaan hieman vauhdittuvan tästä vuodesta. Kaiken kaikkiaan kuntien tulojen arvioidaan kasvavan 2,3 prosenttia ja menojen 1,5 prosenttia. Sektorin alijäämä supistuu edelleen hieman 1,3 miljardiin euroon.

Sosiaaliturvarahastojen ylijäämä supistui viime vuonna selvästi eli 2,9 miljardiin euroon edellisvuoden 3,7 miljardista eurosta. Suhteessa bruttokansantuotteeseen ylijäämä kutistui puolella prosenttiyksiköllä 1,4 prosenttiin huolimatta siitä, että eläkemaksut nousivat viime vuonna 0,4 prosenttiyksikköä sekä työnantajien että palkansaajien osalta. Kehitystä selittävät palkkasumman hidas kasvu, eläkemenojen kasvun jatkuminen ripeänä ja myös työttömyysvakuutusmaksun alentaminen.

Vuoden alussa tulonsiirtoihin tehdyt pienet indeksikorotukset hidastavat kuluvan vuoden menojen lisäystä. Tulopuolta vahvistavat tänä vuonna työeläkemaksuihin tehdyt yhteensä 0,4 prosenttiyksikön korotukset ja palkkasumman kasvu viime vuotta ripeämmin. Sosiaaliturvarahastojen ylijäämä suhteessa bruttokansantuotteeseen säilyy 1,4 prosentissa. Työmarkkinajärjestöjen eläkesopimuksen mukaan ensi vuonna perittävä työeläkemaksu säilyy tämän vuoden tasolla, mutta palkkasumman kasvu hieman vauhdittuu. Hidas inflaatio tuottaa etuuksiin pienet korotukset ensi vuoden alussa. Ylijäämän arvioidaan säilyvän suunnilleen kuluvan vuoden tasolla.

Julkisen talouden rahoitusasema paranee hidastuvan menokehityksen mukana

Kuluvana vuonna veroasteen ennakoidaan nousevan loivasti valmisteverojen korotusten, kuntaverojen kiristysten ja työeläkemaksujen noston johdosta. Veroasteen arvioidaan nousevan hieman myös ensi vuonna muun muassa kunnallisverotuksen kiristymisen johdosta. Julkisten menojen kasvu hidastuu ennustejaksolla ja menokasvu on tulojen nousua hitaampaa.

Julkisen talouden alijäämä laskee hitaasti mutta tasaisesti runsaalla kahdella miljardilla eurolla viime vuoden tasostaan. Suhteessa bruttokansantuotteeseen alijäämä supistuu viime vuoden 3,4 prosentista ensi vuoden 2,2 prosenttiin. Suurin muutos toteutuu valtiontaloudessa, missä alijäämä supistuu 3,9 prosentista 2,8 prosenttiin. Kuntatalouden alijäämä sulaa hitaammin ja on vielä ensi vuonna 0,6 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Sosiaaliturvarahastojen ylijäämän supistumisen ennakoidaan päättyvän.

Valtiokonttorin tilastoima valtionvelka oli viime vuoden lopulla 95,1 miljardia euroa. Velan määrä lisääntyi vuoden aikana 5,4 miljardia euroa ja valtionvelan suhde bkt:en kasvoi parilla prosenttiyksiköllä. Velkasuhde nousee edelleen myös kumpanakin ennustevuonna ja nousu on yhteensä runsaat kolme prosenttiyksikköä.

Koko julkisen talouden sulautettu velka (ns. EDP-velka) kasvoi viime vuonna 8,4 miljardilla eurolla 121,1 miljardiin euroon. Valtion

Julkinen rahoitusjäämä suhteessa BKT:hen 2013 ja 2014

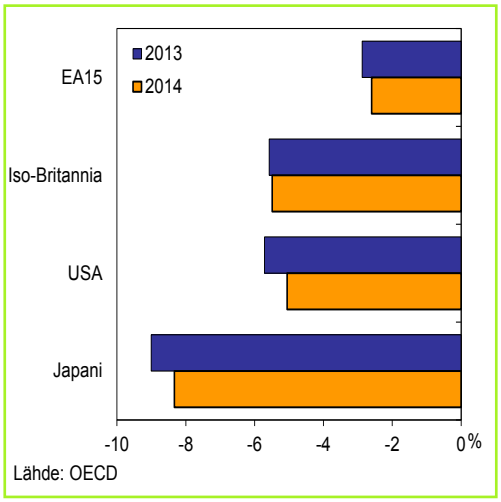

Lähde: OECD

ja kuntasektorin lisävelan ohella kasvuun vaikutti julkisen sektorin sisäisten velkojen pieneneminen liki miljardilla eurolla. Velka suhteessa bruttokansantuotteeseen oli 59,3 prosenttia eli se alitti vielä EU:n vakaus- ja kasvusopimukseen sisältyvän 60 prosentin kynnysarvon. Ennustejaksolla velan kasvu jatkuu hidastuen. Julkisen talouden EDP-velka suhteessa bruttokansantuotteeseen on tänä vuonna 60,7 ja ensi vuonna 61,3 prosenttia.

Suomen talousongelmista ja talouspolitiikasta

Yleisesti arvioidaan, että EU-maissa bkt kasvaa ensi vuonna keskimäärin selvästi yli 2 prosenttia. Tästä eteenpäin kasvun arvioidaan yleisimmin jopa nopeutuvan. Onhan Euroopalla takanaan pitkä taantuma, josta toipuminen vie vuosia. Jos tarkastellaan Suomen ja Euroopan maiden bkt:n kehitystä, voidaan sanoa, ettei Suomen kehitys ole suurestikaan poikennut vertaismaista.

Tiettyjen erityistekijöiden vaikutuksesta Suomen bkt:n kehitys usein poikkeaa Euroopan keskimääräisestä kehityksestä puoleen taikka toiseen. Esimerkiksi vuosina 2010–2011, kun kehittyvien maiden ripeä investointitahti suosi Suomen vientiteollisuutta, bkt kasvoi Suomessa selvästi nopeammin kuin EU-maissa keskimäärin, vaikka jo silloin Nokian oli joutunut suuriin vaikeuksiin ja puunjalostusteollisuuden kapasiteettia ajettiin alas. Vastaavasti vuosina 2013 – 2014 laimea investointiaktiviteetti kehittyvissä maissa ja Euroopassa rajoitti vientiämme niin, että talouskasvumme oli muuta Eurooppaa hitaampaa.

Vuosina 2014–2016 Venäjän talousongelmat on se erityistekijä, joka saa aikaan poikkeaman Suomen ja EU:n keskimääräisen kehityksen välillä. Mutta Venäjän tilanteen osittainenkin normalisoituminen – sanktioiden ja öljyn hinnan osalta – voisi myös olla se erityistekijä, joka veisi Suomen bkt:n muuta Eurooppaa nopeampaan kasvuun vuosina 2017–2018.

On vähän perusteita olettaa, että Suomen kasvu jäisi pysyvästi muuta Eurooppaa hitaammaksi. Mutta näinhän oletetaan VM:n virkamiesraportissa, jonka mukaan Suomen talous kasvaa lähivuosina keskimäärin yhden prosentin vauhtia. Oletus Suomen kasvupotentiaalista keskipitkällä aikavälillä on aivan keskeinen siinä, kun arvioidaan finanssipolitiikan mitoitusta. Jos lähdetään siitä, että Suomi ei jää muusta Euroopasta jälkeen, mihinkään finanssipolitiikan äkkijarrutukseen ei kannata mennä.

Myös silloin kun arvioidaan tuotannontekijöiden laatua, tuotantojärjestelmiä ja julkista infrastruktuuria, on vaikea nähdä, että Suomen potentiaali kasvattaa tuotantoaan olisi viime vuosina heikentynyt suhteessa muihin Euroopan maihin. Se tekninen analyysi, joka viittaa huonompaan, ei tunnista niitä erityistekijöitä - Nokian kannattavuuden heikkeneminen, puunjalostusteollisuuden kapasiteetin alasajo ja Venäjä-kaupan romahdus - jotka selittävät viimeaikaisia vaikeuksiamme. Näiden tekijöiden vaikutus ei ole pitkäaikainen. Päinvastoin jo verrattain lyhyellä aikavälillä teollisuus on taas investoimassa Suomeen, ydinvoimalan sekä 1–3 uutta sellutehdasta, jotka tekevät oheistuotteina muun muassa bioöljyä.

Elinkeinopolitiikan yksi päätehtävä on tuottavuuden edistäminen ja edellytysten vahvistaminen tuottavuuden nousulle. Tästä huolimatta talouspolitiikan keinot edistää tuottavuutta, ainakin lyhyellä aikavälillä, ovat varsin rajalliset. Tapahtuuhan tuottavuuden paraneminen lähinnä yrityksissä. Sitä paitsi tuottavuuden koheneminen niin yrityksissä kuin julkisessakin sektorissa on vähittäistä ja se vaatii jatkuvasti kovaa työtä. Niinpä sellainen kampanjanomainen tuottavuuden nostaminen, jota erilaisissa politiikkaohjelmissa esitetään, vaikuttaa epärealistiselta.

Kun on kyse konkreettisista politiikan toimista tuottavuuden edistämiseksi, esille nousevat julkiset infrastruktuuri-investoinnit. Tällä hetkellä, kun työ- ja hyödykemarkkinoilla on väljyyttä ja kun korot ovat matalat, julkisten investointien talouskasvua vauhdittavat ja tuottavuutta tukevat vaikutukset ovat suurimmillaan. Euroopan vakaus- ja kasvusopimuksen asettamat velka- ja alijäämäkriteerit tosin vaikeuttavat tällaisten hankkeiden toteuttamista juuri nyt, kun julkisen sektorin alijäämä ylittää kolmen prosentin rajan. Suoraan valtion budjetilla rahoitettuna voidaan kuitenkin varmistaa, että kyse on aidosti uusista investoinneista, joiden kohdalla kerroin- ja kasvuvaikutukset ovat suurimmillaan - IMF:ssä tehdyn tutkimuksen perusteella jopa niin suuret, että nämä investoinnit rahoittavat itse itsensä.

Jos näitä investointeja ei haluta kuitenkaan rahoittaa valtion budjetin kautta ja jos EU sen estää, voidaan käyttää budjetin ulkopuolisia järjestelyitä esimerkiksi niin, että rahoitusvastuu on aluksi yksityisellä tai jollakin budjetin ulkopuolisella julkisella taholla. Työllisyyden kohentamisessa ja kasvun edistämisessä talouspolitiikan keinoin julkiset investoinnit ovat joka tapauksessa käyttökelpoisin väline. ■

Laskelma finanssipolitiikan vaikutuksista

Suomen julkisen talouden rahoitusasema on heikentynyt edelleen. Viime vuonna Suomen julkisen talouden alijäämä ylitti jopa Euroopan vakaussopimuksen asettaman kolmen prosentin ylärajan. Yllättävänkin suuri alijäämän kasvu tapahtui oloissa, joissa finanssipolitiikkaa oli kiristetty varovaisesti: julkisten kulutusmenojen reaalinen kasvu jäi viime vuonna 0,2 prosenttiin, mutta eläkemenojen kasvun vaikutuksesta julkiset menot (kulutusmenot, investoinnit ja sosiaalimenot) kasvoivat reaalisesti noin 0,4 prosenttia. Samalla veroastekin nousi vähän.

Tyytymättömyys siihen, ettei hallitus ole onnistunut supistamaan julkisen talouden alijäämiä ja vähentämään julkista bruttovelkaa on saanut kärsimättömimmät vaatimaan tuntuviakin menoleikkauksia jo ensi vuodelle. Maltillisemmat esittävät pitempää aikataulua menojen karsinnalle.

Euroopan viime vuosien taantuma ja hidas talouskasvu nähdään yhä yleisemmin seuraukseksi siitä, että finanssipolitiikkaa kiristettiin liian jyrkästi euroalueella sen jälkeen, kun Etelä-Eurooppa ja Irlanti olivat joutuneet finanssikriisin kouriin. Kritiikki harjoitettua politiikkaa vastaan on kasvanut, mutta EU:n komission, EU:n jäsenvaltioiden hallinnoissa ja Euroopan keskuspankkijärjestelmän piirissä ei ole juuri nähty tarpeelliseksi arvioida uudelleen harjoitettua politiikkaa.

VM:n arviossa, jota kaiketi käytetään tuoreidenkin menoleikkausesitysten perusteluna, julkisten menojen leikkaus, joka on suuruudeltaan yksi prosentti bkt:sta, supistaa ensimmäisenvuoden bkt:ta vain 0,3 prosenttia.[1] Lukua pienentävät arvioidut suurehkot syrjäytysvaikutukset. Makrotutkimus arvioi kerroinvaikutukset useimmiten yli ykkösen suuruisiksi varsinkin, jos julkisia menoja leikataan nollakoron oloissa. Niinpä yliopistomaailmassa, tutkimuslaitoksissa, IMF:ssä ja OECD:ssä kritiikki Euroopassa viime vuosina harjoitettua politiikkaa kohtaan on kasvanut.

Finanssipolitiikan käyttöä suhdannevaihteluiden tasoittamiseen kannattavat ne, jotka pitävät julkisten menojen lisäyksen tai verojen alennuksen kerroinvaikutuksia bkt:hen merkittävinä. Yleensä perinteisen keynesiläiseen makromalliin nojautuvat simulaatiot ja erilainen empiirinen makrotutkimus ovat saaneet suurempia kerroinvaikutuksia kuin ne, joiden laskelmat on saatu neoklassisen mallin tai sen uuskeynesiläisen version simulaatioista. Joskin (uuskeynesiläiseen) DSGE-malliin nojautuvissa laskelmissa kerroinvaikutukset ovat jo kohtalaisen suuria, kun malliin on lisätty palkka- ja hintajäykkyyttä.

Ohessa esitellään Markku Lehmuksen empiirisestä VAR-analyysistä[2] saamia tuloksia finanssipolitiikan välittymisestä reaalitalouteen ja bkt:hen. Näihin tuloksiin on nojauduttu laskelmissa siitä, kuinka suuri osa kiristävän politiikan julkisen talouden alijäämää pienentävästä vaikutuksesta katoaa kerroinvaikutusten vuoksi.

Taulukossa 1 on esitetty Lehmuksen (2014) saamat tulokset siitä, kuinka paljon julkisten menojen lisäys ja verotuksen lievennys, jotka ovat suuruudeltaan yksi prosentti bkt:sta, vaikuttavat bkt:hen prosenteissa.

Huomionarvoista näissä tuloksissa on menojen kiristyksen suuret, itseisarvoltaan yli ykkösen suuruiset kerroinvaikutukset, jotka tosin poistuvat ajan myötä. Verojen kiristyksen vaikutukset ovat suurimmillaan pienempiä, mutta ne ovat pitkäkestoisia. Oheiset tulokset eivät poikkea juuri niistä tuloksista, joista tutkimuskirjallisuudessa on laajalti raportoitu.

Kun arvioidaan sitä, miten taulukon 1 kerroinvaikutukset vaikuttavat takaisin julkistalouteen, nojaudutaan Suomen neljännesvuosiaineistosta saatuihin estimaatteihin bkt:n muutosten vaikutuksesta verotulojen ja julkisten menojen muutoksiin. Voidaan ajatella, että kerroinvaikutukset heijastuvat myös julkisiin menoihin supistaen kuntien menoja ja lisäten työttömyysmenoja. Yksinkertaisen tilastoanalyysin mukaan bkt:n logaritmisen muutoksen takaisinvaikutus julkisiin menoihin ei kuitenkaan eroa nollasta. Sen sijaan vaikutus verotulojen logaritmiseen muutokseen olisi seuraava:

Taulukko 2. Hetkellä 0.Q tapahtuvan BKT:n yhden prosentin muutoksen vaikutus veroihin vuosineljänneksittäin (Q)

	0.Q	1.Q	2.Q	3.Q	4.Q
Vaikutus verotuloihin (%)	0,560	0,185	0,007	0,184	-0,134

Taulukko 1. Finanssipolitiikan kiristyksen vaikutus bkt:en vuosineljänneksittäin (Q)

	1.Q	2.Q	4.Q	8.Q	12.Q	16.Q	24.Q
Julkisten menojen yhden prosentin supistus	-0,18	-1,23	-1,38	-1,40	-0,81	-0,26	-0,13
Verotulojen yhden prosentin kasvu	-0,24	0,05	-0,14	-0,18	-0,39	-0,47	-0,31

[1] *Ks. VM Taloudellinen katsaus kevät 2014.*

[2] *Lehmus, Markku (2014), Finnish fiscal multipliers with a structural VAR model, Palkansaajien tutkimuslaitoksen työpapereita 203.*

Oheinen kuvio osoittaa, kuinka suuren osan kerroinvaikutukset kumoavat finanssipolitiikan kiristyksen aikaansaamasta julkisen alijäämän ensi vaiheen supistumisesta.

Suurimmillaan 5 neljänneksen jälkeen menoleikkauksen aikaansaamasta säästöstä 53 prosenttia on kumoutunut. Verojen kiristyksen kohdalla vesittyminen yltää suurimmillaan 4 vuoden kuluttua noin 16 prosenttiin. Tämä lyhyen aikavälin laskelma voidaan kääntää ympäri arvioimaan sitä, kuinka paljon julkisten menojen lisäys tai verotuksen lieventäminen rasittaa julkista taloutta. Kerroinvaikutusten kautta julkisten menojen lisäys rahoittaa lähes puolet itsestään ensimmäisen vuoden aikana.

Juuri tällä hetkellä, kun työ- ja hyödykemarkkinoilla on vajaakysyntää ja kun rahapolitiikka on varsin kevyttä, finanssipolitiikan kerroinvaikutukset ovat suurimmillaan. Laskelmien taustalla oleva VAR-analyysi ja arviot bkt-muutosten takaisinvaikutuksesta veroihin eivät kuitenkaan ota huomioon suhdannevaihetta, joka juuri nyt on heikko. Tämän vuoksi arviot kerroinvaikutuksista saattavat olla jonkin verran alakantissa nykyisissä oloissa tehdyille finanssipolitiikan toimille. Tämän mukaan myös menoleikkauksen takaisinvaikutus veroihin voisi olla esitettyä arviota jonkin verran suurempi. Kaiken kaikkiaan edellä esitellyt tulokset eivät ole kerroinvaikutuksiltaan poikkeuksellisen suuria.

IMF arvioi Taloudellisessa katsauksessaan[3], että kehittyneessä maassa suuruudeltaan 1 prosentti bkt:sta oleva julkinen investointi lisää bkt:ta saman vuoden aikana kaksi prosenttia, kun rahamarkkinakorot ovat nollan tuntumassa. Vaikka korkotaso normalisoituisi, pitkän aikavälin vaikutus olisi 2,5 prosenttia bkt:sta. Tämä pätee maissa, joissa investointi osataan toteuttaa tehokkaasti. Lehmuksenkin (2014) tutkimuksessa julkisten menojen kerroinvaikutus kasvoi, jos menoihin sisällytettiin myös julkiset investoinnit.

Edellä esitetyt simulaatiot finanssipolitiikan lyhyen aikavälin vaikutuksista Suomessa ja IMF:n saamat tulokset julkisten investointien bkt-vaikutuksista viittaavat siihen, että nopeat julkisen talouden leikkaukset uhkaavat painaa kansantalouden taantumaan ilman, että julkisen talouden rahoitusasema kohentuisi merkittävästi lyhyellä aikavälillä. Politiikka, jossa julkisen kulutuksen ja sosiaaliturvamenojen annetaan kasvaa hitaasti myös lyhyellä ja pitkällä aikavälillä, ja jossa julkisia investointeja lisätään, kun talous on taantumassa, jolloin rahoituskustannukset ovat matalat ja työ- ja hyödykemarkkinoilla on väljyyttä, eivät vain tasoita suhdannevaihteluita vaan tukevat julkisen talouden vakauttamista pitemmällä aikavälillä.

Eero Lehto

Julkisten menosäästöjen pienentyminen kerroinvaikutusten kautta

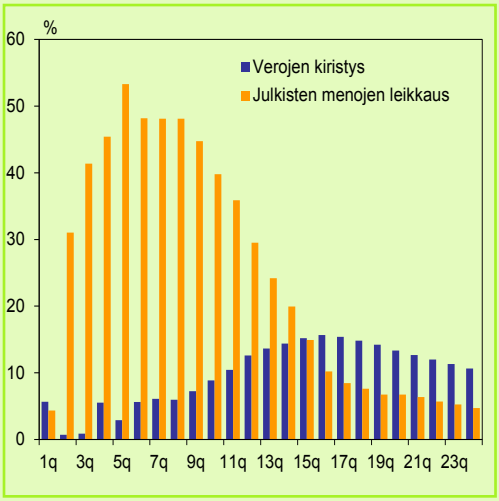

[3] Ks. IMF, World Economic Outlook, October 2014, Chapter 3.

Suomen hintakilpailukyky

Hintakilpailukyvyllä tarkoitetaan vientielinkeinojen ja tuonnin kanssa kilpailevien elinkeinojen kykyä kilpailla kustannustasolla vertaistensa kanssa. Tästä seuraa suoraan, että kyse on lähinnä teollisuuden ja joidenkin harvojen palvelualojen kilpailukyvystä. Sillä perusteella, että edellä mainitut elinkeinot ostavat palvelualoilta välituotteita, myös välituotteita tarjoavien toimialojen kustannustasoa voidaan pitää kansainvälisen kilpailukyvyn kannalta merkityksellisinä. Mutta tässä on huomattava, että palvelualoista vain pieni osa- lähinnä tietotekniikkapalvelut, tekniset palvelut ja kuljetus kuuluvat tähän ryhmään. Valtaosa palveluista ja rakentaminen ovat kotimarkkinaelinkeinoja, joiden kustannustaso kyllä heijastuu kansalliseen hintatasoon ja siten avoimessa sektorissakin työskentelevien ostovoimaan. Jos tämä aikaansaa palkkapaineita avoimella sektorilla, se kyllä näkyy avoimen sektorin työvoimakustannusten tasossa.

Siihen nähden, kuinka valmista ja vertailukelpoista tietoa esimerkiksi Eurostat tuottaa eri maiden ja myös Suomen hintakilpailukyvystä, on hämmästyttävää, kuinka vähän tätä tietoa käytetään. Julkisuudessa esiin tulleiden kilpailukykyselvitysten suurin puute on tilastolähteiden epämääräisyys. Usein aikaperiodi ja se, mitä esitetään, valitaan sen perustella, mihin tähdätään. Esimerkiksi Borgin ja Vartiaisen selvitys (2015), jossa pyritään todistamaan Suomen kilpailukyvyn rapautuneen, tarkastellaan työvoimakustannuksia, yksikkötyökustannuksia ja tuottavuutta koko taloudessa, kun huomio pitäisi rajata avoimeen sektoriin ja siinä lähinnä teollisuuteen.

Ohessa on esitetty Eurostatin neljännesvuosiraportointiin perustuva kuvio siitä, miten teollisuuden työvoimakustannukset tuntia kohti ovat kehittyneet Suomessa ja eurooppalaisissa kilpailijamaissa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Merkille-pantavaa on kustannusten maltillinen kasvu Suomessa varsinkin parin viime vuoden aikana.

Jos lähtövuodeksi otetaan vuosi 2000 ja tarkastellaan työvoimakustannuksia yhtä työllistä kohti (eikä tuntia kohti), asetelma muuttuu jonkin verran. Saksassa kustannustaso olisi noussut vuoteen 2013 mennessä vähemmän kuin Suomessa. Mainittakoon, että Suomen kustannustason kehityksestä saadaan täysin erilainen kuva, jos mukaan otetaan palvelut ja rakentaminen. Näillä sektoreilla Suomen kustannustaso on noussut nopeammin kuin muissa vertailumaissa.[1]

Yksikkökustannukset kuvaavat nimellisiä kustannuksia tuotettua yksikköä kohti. Yksikkökustannukset saadaan siten jakamalla nimelliset työvoimakustannukset työn tuottavuudella. Oheinen kuvio, joka ulottuu tosin vain vuoteen 2013, osoittaa, että Suomen teollisuuden kilpailukyky on pysynyt melko vakaana suhteessa kilpailijoihin.

Tuottavuus, joka on yksi yksikkökustannusten osatekijä, on käsitteellinen ja sopimuksen varainen suure. Se on puhdas määrämitta, josta hintojen vaihtelun vaikutus on putsattu pois. Tämä myös tekee sen mittaamisesta hankalaa. On myös syytä muistaa, että kansalaisten hyvinvoinnin kannalta on aivan sama, pe-

[1] *Ks. Palkansaajien tutkimuslaitoksen toimialaennuste 27.11.2014.*

Teollisuuden työvoimakustannukset 2006:2–2014:4

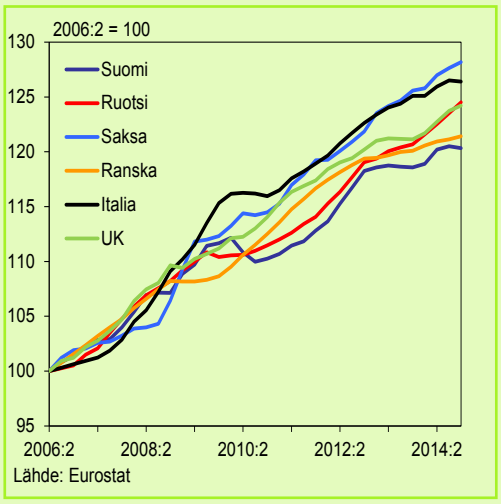

Nimelliset työvoimakustannukset yhtä työllistä kohti tehdasteollisuudessa 2000–2013

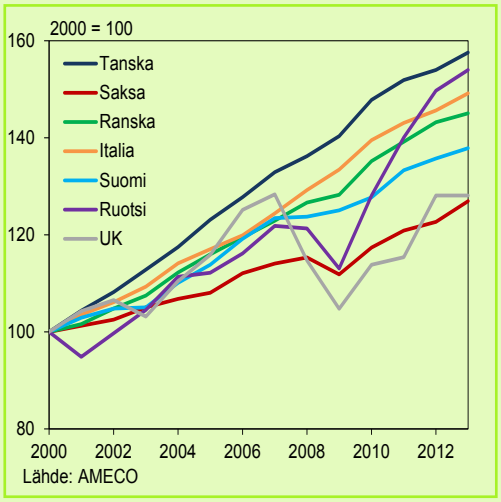

Nimelliset yksikkötyökustannukset tehdasteollisuudessa 2000–2013

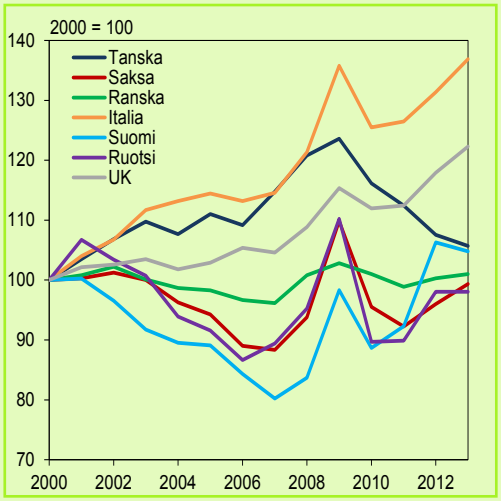

rustuuko elintaso siihen, että vientihinnat nousevat tuontihintoja nopeammin, vai siihen, että tuottavuus kehittyy suotuisasti.

Oheinen kuvio osoittaa, miten Suomen tehdasteollisuuden (arvonlisäpohjainen) kokonaistuottavuus – jossa tuotantopanoksina ovat työpanos ja pääomapanos - on kehittynyt viime vuosina. Eurostatin tilastouudistuksen jälkeen, joka tuli voimaan viime syyskuussa, Suomen tehdasteollisuuden (pl. elektroniikkateollisuus) laskennallinen tuottavuus kääntyi viime vuosien osalta lievään nousuun. Elektroniikkateollisuuden kohdalla laskennallinen tuottavuus on taas mitannut lähinnä Nokian kannattavuutta. Vielä silloin kun matkapuhelintoiminnot olivat osa Nokiaa, niistä koituneet voitot ja sittemmin tappiot kerättiin Suomeen Nokia-konsernin keskuspaikalle kirjaamalla konsernin muille paikkakunnille maksetut korvaukset välituoteostoina. Tässä menettelyssä Suomen tietoliikennetoimialan jalostusarvo muuttui negatiiviseksi (2012) ja laskennallinen tuottavuus myös romahti. Tämä vaikutti voimakkaasti myös koko Suomen tehdasteollisuuden laskennalliseen tuottavuuteen.

Suomen tapaisessa suhteellisen kehittyneessä maassa, jossa yritykset ovat suuria maan kokoon nähden ja jossa T&K-menot saattavat olla huomattavia, yhden tai kahden yrityksen kannattavuuden vaihteluita heijastavat tuottavuuden heilahtelut saattavat olla huomattavia. Jos tuoteinnovaatio epäonnistuu, yritys ei kykene kattamaan innovointikustannuksia myyntituloillaan, mikä näkyy tuottavuuden heikentymisenä. Suurissa maissa kuten USA:ssa ja Saksassa, joissa toimii useita suuria yrityksiä, joiden menestys ei korreloi keskenään, jyrkkiä kannattavuuden heilahteluja ei juuri synny koko kansantalouden tasolla. Suomen teollisuuden viimeaikaisesta vastoinkäymiset nähdään helposti oireeksi jostain yleisestä heikkoudesta. Siitä ei välttämättä kuitenkaan ole kysymys.

Lopuksi tarkastellaan työvoimakustannusten tasoa Suomessa ja sen eurooppalaisissa kilpailijamaissa. Työvoiman kustannus tuntia kohti oli Suomen teollisuudessa 34 euroa vuonna 2012. Jos ajatellaan, että tärkeimmät kilpailijamaamme EU:ssa ovat Ruotsi, Saksa, Ranska, Hollanti ja Itävalta, niin näistä Saksan, Ranskan ja Ruotsin kustannustaso on meitä korkeampi, kun taas Hollannissa ja Itävallassa se on suurin piirtein Suomen tasolla. Norjan ja Tanskan kustannustaso on jo selvästi korkeampi kuin Suomen. Italian kustannustaso on Suomen alapuolella, mutta Italian kaksijakoisuuden vuoksi on ilmeistä, että kehittyneemmän Pohjois-Italian teollisuuden kustannustaso on jo lähellä Suomea. Baltian ja Puolan matala kustannustaso houkuttelee edelleen teettämään näissä maissa alihankintana suomalaisten teollisten projektien eri vaiheita.

Rakentamisen suhteellinen kustannustaso on Suomessa korkeampi kuin teollisuudessa. Se on selvästi esimerkiksi Saksan kustannustason yläpuolella. Yksityisissä palveluissa (pl. koulutus ja terveydenhuolto) Suomen työvoimakustannukset ovat Saksan tasolla ja näin muiden Pohjoismaiden tason alapuolella.

Usein väitetään, ettei teollisuuden matala kustannustaso riitä turvaamaan hintakilpailukykyämme, jos palvelut, joita teollisuus ostaa, ovat kalliita. Mutta Suomen yksityisten palveluiden kustannustaso ei juuri ylitä useimpien kilpailijamaittemme tasoa. Toiseksi, jos tarkastellaan työvoimakustannuksia palveluissa tarkemmin, huomataan, että juuri niissä palveluissa, joita teollisuus ostaa alihankintana, työvoimakustannukset ovat Suomessa usein suhteellisen matalia. Kuljetuksen työvoimakustannukset ovat to-

Kokonaistuottavuus teollisuudessa vuosina 1986–2013

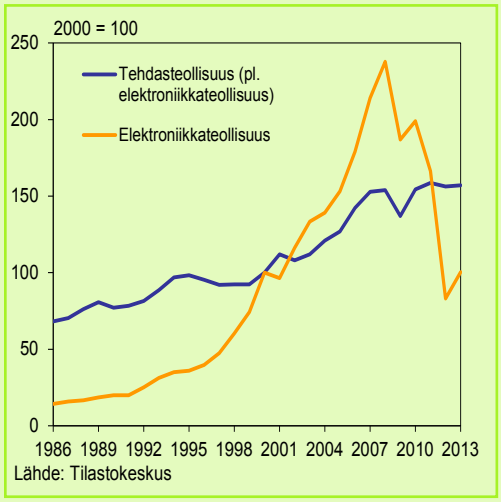

Lähde: Tilastokeskus

Työvoimakustannukset tuntia kohti teollisuudessa, rakentamisessa ja yksityisissä palveluissa 2013

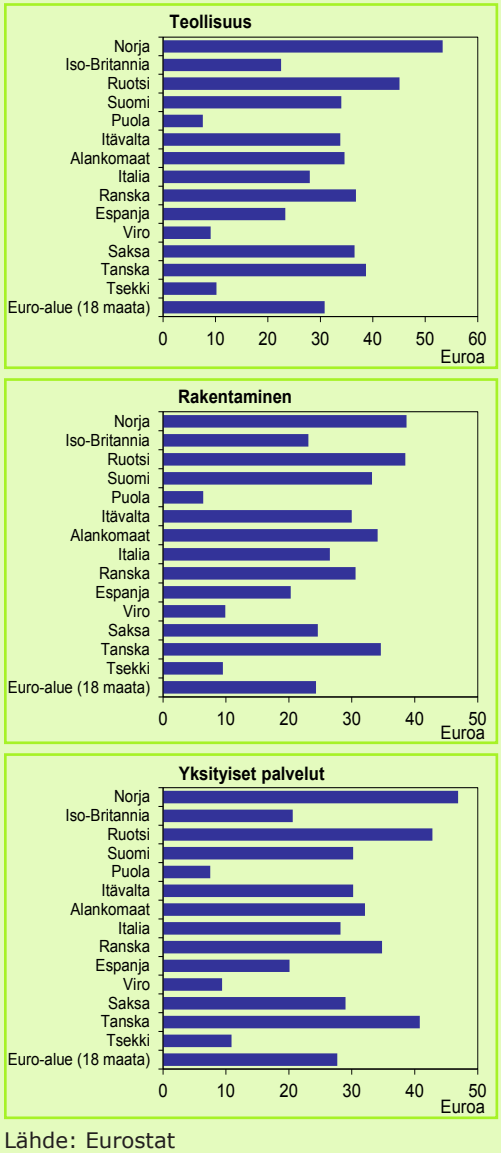

Lähde: Eurostat

sin Saksan yläpuolella ja Ranskan tasolla, mutta asiantuntijapalveluissa – niin informaatiopalveluissa kuin myös teknisissä palveluissa – Suomen kustannustaso on hyvin kilpailukykyinen.

Kaiketi Suomen työvoimakustannukset muissa kuin liike-elämän palveluissa ovat Saksan tason yläpuolella. Mutta tämä vain kuvastaa Suomen Saksaa tasaisempaa tulonjakoa ja sitä, että meiltä puuttuu sellainen matalapalkkasektori, joka Saksan ja Ison-Britannian palvelualoilla tällä hetkellä on. On myös sanottu, että tämäkin rasittaa Suomen kilpailukykyä, koska se nostaa hintatasoa ja supistaa ostovoimaa pakottaen vientiteollisuuden vaatimaan korkeampia palkkoja. Mutta juuri edellähän olemme havainneet, ettei näin ole käynyt. Suomen teollisuuden palkansaajat ovat kärsineet nahoissaan sen, että palkkojen ostovoima on huonompi kuin monessa muussa Euroopan maassa. Oheinen kuvio teollisuuden tuntiansioista euroissa ja ostovoimakorjattuina, joissa euromääräinen palkka on jaettu kuvitteellisen kulutuskorin keskimääräisellä hintatasolla, osoittaa, että teollisuuden ostovoimakorjattu palkkataso jää Suomessa paljon enemmän euromääräisen palkkatason alapuolelle kuin Keski- ja Etelä-Euroopan maissa. Tämä selittyy Suomen korkeasta hintatasosta. Osin siihen vaikuttaa matalapalkka-alan puuttuminen ja osin maamme syrjäisyyden ja harvan asutuksen aikaansaamat korkeat logistiikkakustannukset. Se, vaikuttaako siihen kilpailun puute kaupassa, on jo vaikeampi kysymys vastata. ■

Eero Lehto

Työvoimakustannukset vuonna 2012

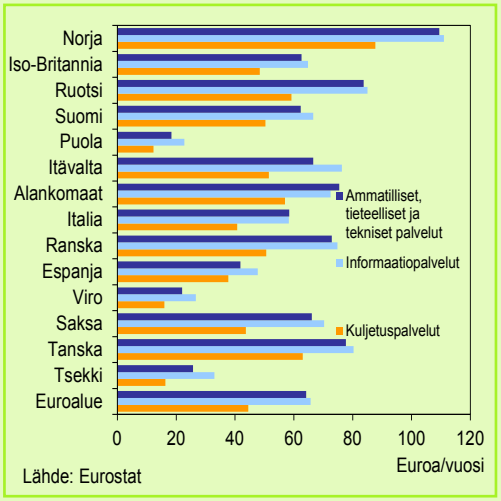

Lähde: Eurostat
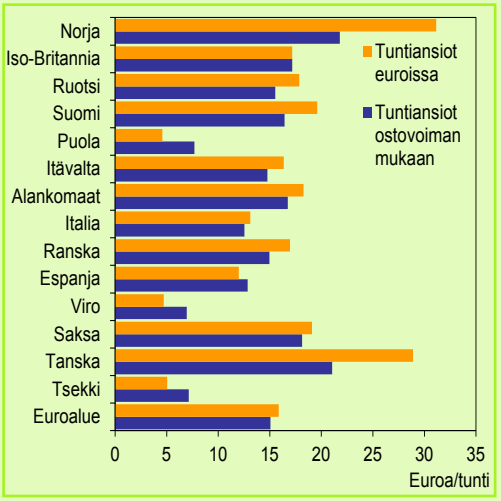
Teollisuuden tuntiansiot vuonna 2010